

פנטו צגה Fentu Tsega

00:00:04:20 00:00:00:00
קוראים לי פנטו מקטה,
לאבי קוראים מקטה צגאי,

00:00:10:18 00:00:04:23
לאמי קוראים בטה ביינסאי.
- מה המקום שבו נולדת?

00:00:17:05 00:00:10:21
לאזור שנולדתי קוראים ווגרה
המקום הספציפי הוא "בלדרגייה",

00:00:25:01 00:00:17:14
את ילדותי העברתי שם, ואז...
- באיזו שנה נולדת?

00:00:28:15 00:00:25:10
לפי הספירה האתיופית?
- כן.

00:00:32:21 00:00:28:22
נולדתי בשנת 1944
לפי הספירה האתיופית,

00:00:41:06 00:00:33:04
או ב-1952 לפי הספירה הלועזית.
- במה עסקת באתיופיה?

00:00:44:22 00:00:41:14
באתיופיה הייתי עובדת,
בהתחלה במשרד החקלאות,

00:00:50:22 00:00:45:00
העיסוק שלי במשרד היה ללמד
את ציבור החקלאים כלכלה,

00:00:54:22 00:00:50:24
איך להשתמש במשאב הזמין
להם בצורה יעילה יותר,

00:01:02:17 00:00:55:00
למשל בירקות ופירות שהם מגדלים,
כגון עגבניות, פלפל, חסה, כרוב,

00:01:07:22 00:01:02:19
גזר ועוד, איך יכולים להשתמש
באלה בצורה יעילה יותר בשבילם.

00:01:11:10 00:01:07:24
אני למדתי את התחום הזה,
לכן עסקתי בהוראה של התחום,

00:01:13:13 00:01:11:13
עבדתי חמש שנים בתחום זה.

00:01:18:10 00:01:13:15
אחרי חמש שנות עבודה בתחום,
התחלף השלטון באתיופיה.

00:01:25:06 00:01:18:16
השלטון החדש, משטר סוציאליסטי,
הכריז על "מרט לארשו",

00:01:30:08 00:01:25:09
אז השלטון החדש, דרג, לקח
לתעסוקה את מי שהוא חושב,

00:01:36:21 00:01:30:12
שיכול לשרת את האינטרסים שלו,
הם כותבים מכתב למשרד ואומרים,

00:01:41:19 00:01:37:00
אנחנו צריכים אותה לתפקיד
זה וזה ולכן לקחנו אותה.

00:01:47:05 00:01:41:21
את לא יכולה להתנגד לזה.
אם תתנגדי, עלולה להסתבך.

00:01:55:01 00:01:47:07
לכן לא התנגדתי, הלכתי, המשכורת
לא הייתה שונה מהמשכורת הקודמת.

00:01:59:21 00:01:55:06
אני לא הייתי בקיאה בפוליטיקה,
אבל אחרי שלקחו אותי, לימדו אותי,

00:02:06:12 00:02:00:05
לימדו פוליטיקה, כשחשבתי על זה,
כיהודיה שלא היו לה נכסי קרקעות,

00:02:11:01 00:02:06:15
הבנתי טוב מאוד מה המשמעות
של הכרזת "מרט לארשו".

00:02:15:22 00:02:11:03
לכן התחלתי ללמד את הציבור
על ההכרזה ועל המשמעות שלה,

00:02:22:15 00:02:16:00
אנחנו נרחיב על זה בהמשך,
כעת אחזיר אותך למקום מולדתך.

00:02:26:11 00:02:22:18
איך נראה המקום?
את זוכרת את מקום מולדתך?

00:02:30:22 00:02:26:13
אני לא זוכרת את מקום מולדתי.
- ואת המקום שבו גדלת?

00:02:36:08 00:02:31:00
את זה אני זוכרת טוב מאוד,
כי לשם עברתי בערך כשהייתי בת חמש.

00:02:42:20 00:02:36:10
זה היה כפר אבל יחסית מפותח,
בתנאים יותר טובים.

00:02:45:16 00:02:42:23
היו שם פרנג'ים,
היה להם בית ספר.

00:02:52:14 00:02:46:02
הסיבה העיקרית שאבא שלי החליט
לעבור לשם היא כי כשהיינו בכפר,

00:02:57:12 00:02:52:17
הוא לא יכול היה לעבוד אדמה
ולפרנס, כי הוא היה נכה,

00:02:59:24 00:02:57:16
נכון שהוא היה אורג בגדים,

00:03:02:15 00:03:00:01
אבל לעבוד בנפחות הוא לא יכול,
כי זה דורש כוח פיזי,

00:03:07:18 00:03:02:17
לכן עבר לשם, שם עבוד כמורה,
כי הוא ידע קרוא וכתוב,

00:03:12:18 00:03:07:20
הוא לימד את ילדי הכפר, יש בארץ
כיום הרבה אנשים שהוא לימד אותם,

00:03:18:23 00:03:12:20
אולי לא אציין שמות,

אלה אנשים מבוגרים יותר ממני,

00:03:23:05 00:03:19:02

הם מסודרים מאוד בארץ.
- איך נקרא המקום?

00:03:28:05 00:03:23:07

המקום נמצא ליד העיר "דבט",
המקום הספציפי הוא "שימלאקו".

00:03:31:22 00:03:28:07

"שימלאקו" ...
- כן, "שימלאקו", גדלנו שם,

00:03:36:15 00:03:32:00

שם לא היו לנו אופציות אחרות,
אלא רק ללמוד,

00:03:40:15 00:03:36:17

שם היה בית ספר עד כיתה ד',
כך שהתחלנו ללמוד,

00:03:44:01 00:03:40:17

מי שהתחיל ללמוד, עדיף שילך
עד הסוף, לכן המשכתי עם זה,

00:03:49:00 00:03:44:03

לאבא שלי במיוחד הייתה
השקפה מפותחת על הלימודים.

00:03:53:00 00:03:49:02

הוא אהב זאת מאוד,
אהב את זה עד יום מותו.

00:03:55:08 00:03:53:03

אהב מאוד אנשים שאוהבים ללמוד,
עזר לאנשים כאלה.

00:03:59:20 00:03:55:10

הוא עזר לא רק לילדים שלו,
אלא גם עזר להרבה ילדים של השכנים.

00:04:03:09 00:03:59:22

הילדים ההם בארץ כיום.
היה קונה להם מחברות, עטים,

00:04:06:05 00:04:03:11

קונה כל דבר שצריך.
היה אומר לילדים ללמוד,

00:04:10:00 00:04:06:07
אפילו היה בוחר לנו
איזה מקצוע ללמוד,

00:04:12:13 00:04:10:03
למשל היה מייעץ
לנו ללמוד רפואה,

00:04:15:11 00:04:12:16
כי לאן שתלכו בעולם,
תוכלו למצוא עבודה בזה.

00:04:18:20 00:04:15:13
או תלמדו חקלאות, כי אנשים
חייבים אוכל כדי להתקיים,

00:04:20:13 00:04:18:22
לכן תמיד תהיה
לכם עבודה בתחום,

00:04:23:22 00:04:20:15
אבל יש מקצועות שיכולים
להעלם, למשל אם תהיי מורה,

00:04:28:05 00:04:23:24
את מלמדת עד שתזדקני,
אבל אחרי זה עוזבת.

00:04:36:14 00:04:28:11
לאבא היה ידע על כל מקצוע נלמד,
אבא שלי היה בעל ידע רב.

00:04:40:22 00:04:36:18
אני לא אומר זאת כי הוא אבא שלי,
כך גם אנשים אחרים יגידו עליו.

00:04:45:04 00:04:40:24
ובכן, למדתי באותו
בית ספר עד כיתה ד',

00:04:49:09 00:04:45:06
ואחרי זה לא היה יכולנו להמשיך
במקום זה, הייתי חייבת לעבור לדבט,

00:04:54:19 00:04:49:11
המרחק לבית שלנו, הלוך וחזור,
בערך עשרה קילומטרים.

00:04:58:19 00:04:54:21
בבוקר יוצאים מ"שימלאקו"

לעיר דבט, חוזרים בערב,

00:05:05:23 00:04:58:21

הולכים בבוקר וחוזרים בערב.
- מה פירוש השם שלך?

00:05:11:00 00:05:06:02

השם האמיתי שלי
זה לא פנטו, אלא פנטנש.

00:05:16:24 00:05:11:05

באתיופיה את מתחילה
ללמוד אנגלית מכיתה א'.

00:05:25:18 00:05:17:01

לי היה קשה לכתוב את שמי באנגלית
מרוב ששמי ארוך, כשמונה אותיות,

00:05:30:22 00:05:25:20

לכן החלטתי לקצר את שמי, היו גם
אחרים שקיצרו, כך נקראתי פנטו,

00:05:34:12 00:05:30:24

זה רק ארבע אותיות,
לכן קיצרתי.

00:05:40:21 00:05:34:15

אבל נקראתי "פנטנש" מפני שהיו
לי אחיות גדולים ממני שנפטרו,

00:05:45:11 00:05:40:23

לכן קראו לי פנטנש
(החלק שלנו, מה שמגיע לנו).

00:05:51:01 00:05:45:13

כמה אחיו ואחיות היו לך?
- אימא שלי הביאה תשעה ילדים.

00:05:56:17 00:05:51:03

מתוך התשעה, שלושה
נפטרו כשהיינו באתיופיה,

00:06:02:11 00:05:56:19

הרביעי נפטר בארץ,
כיום אנחנו חמישה אחים.

00:06:09:21 00:06:02:13

אני הגדולה, חנה השנייה,
דר' טירוורק השלישית,

00:06:13:16 00:06:09:23

מי שאתם קוראים לו
נחום (טגנה) הוא הרביעי,

00:06:18:18 00:06:13:18

ואחרונה, אסתר, היא החמישית.
- מה היה העיסוק של ההורים שלך?

00:06:25:13 00:06:18:20

אני לא יודעת מה עשו בכפר, אבל ידוע
לי שאבא היה אורג ואימא עקרת בית,

00:06:28:19 00:06:25:15

אבל אחרי שעברו לשימלאקו,
היו שם פרנג'ים,

00:06:32:06 00:06:28:23

והם לימדו את הוריי,
גם את אמי,

00:06:37:07 00:06:32:08

שם אמי התחילה ללמוד את האותיות,
עד כיתה ג' לימדה קרוא וכתוב,

00:06:40:24 00:06:37:09

כלומר, אחרי שלימדו אותה?
- כן, למדה בעצמה ואחרי זה לימדה,

00:06:43:10 00:06:41:01

אבל אבא שלי ידע קרוא וכתוב
עוד לפני ההגעה למקום החדש,

00:06:47:05 00:06:43:12

הוא היה מלמד קרוא וכתוב, אפילו
את כל הילדים שלו היה מלמד אנגלית.

00:06:53:13 00:06:47:07

בית הספר היה מין פנימייה,
ואבא היה שם כמו מנהל הפנימייה.

00:07:01:00 00:06:53:16

אחרי זה נסגר בית הספר, כתוצאה מכך
אנחנו היינו צריכים לעזוב את המקום,

00:07:05:10 00:07:01:02

כדי למצוא עבודה לאבא,
וגם אנחנו היינו עוד תלמידים,

00:07:09:17 00:07:05:12

ולא יכולנו לעזור בכלכלת הבית,

לכן עברנו לגור בעיר דבט.

00:07:13:20 00:07:09:19
כמה זמן גרתם בשימלאקו?

00:07:32:09 00:07:13:23
לפי מה שאומרים, הגענו לשימלאקו
ב-1946, עזבנו את המקום ב-1960.

00:07:36:08 00:07:32:12
זה הרבה שנים, גדלת שם.
- כן, גדלנו שם.

00:07:38:23 00:07:36:10
איך נראה המקום?

00:07:42:22 00:07:39:01
המקום שבו היינו היה מדהים,
הפרנג'ים דאגו לניקיון המקום,

00:07:45:03 00:07:43:00
והיה מאוד נקי, היה מישורי.
- מה הפרנג'ים עושים שם?

00:07:47:08 00:07:45:06
אלה היו האנגלים שבאו ללמד,

00:07:51:10 00:07:47:10
היו מי אקוויפר שם,
היינו שואבים עם לחץ אוויר.

00:07:55:11 00:07:51:12
אמנם המקום היה כפר, אבל דאגו
ללמד אותנו בצורה מאוד מתקדמת.

00:07:59:22 00:07:55:15
עדיין זה לא שינה את הכפר,
היינו צריכים להביא עצי בעירה,

00:08:01:22 00:08:00:00
גללים של פרות לבישול,
כמו כולם,

00:08:07:06 00:08:01:24
היינו מביאים מים מבחוץ
כמו כולם, כי לא היו מי ברז,

00:08:09:24 00:08:07:08
ככל האפשר היינו
עוזרים לאימא,

00:08:14:05 00:08:10:04
אבל באתיופיה בדרך כלל נהוג
להביא עובדת במשק בית,

00:08:16:09 00:08:14:08
לכן העזרה שלנו
לא הייתה כל כך משמעותית.

00:08:20:02 00:08:16:11
באו הרבה אורחים לבית,
כל אלה גם היו עוזרים,

00:08:25:05 00:08:20:04
לכן העזרה שלנו
לא הייתה חיונית.

00:08:34:04 00:08:28:00
מה עם מזג האוויר,
האם היה חמים, קריר או גשום?

00:08:37:11 00:08:34:06
למען האמת, אחרי שהגעתי ארצה
וחושבת על מזג האוויר ששם,

00:08:40:19 00:08:37:13
אני לא כל כך מצליחה
לזכור מה היה שם.

00:08:44:06 00:08:40:21
לא זוכרת כי לא היו לנו
בגדי חורף ובגדי קיץ נפרדים,

00:08:48:01 00:08:44:13
היו לנו אותם בגדים בכל העונות,
לכן לא זוכרת את מזג האוויר שם,

00:08:53:02 00:08:48:04
אני זוכרת רק את הבוץ בחורף,
בחיים לא אשכח את הבוץ.

00:08:59:16 00:08:53:05
היינו הולכים לבית הספר ברגל, בלי
נעליים, אי אפשר לשכוח את הבוץ,

00:09:02:01 00:08:59:18
אבל את הקור
לא כל כך זוכרת.

00:09:08:00 00:09:02:08

אם היינו לובשים בגדים בהתאם
למזג אוויר כנראה שהייתי זוכרת.

00:09:11:17 00:09:08:02
בילדותך, עם מי שיחקת משחקים?
- בשימלאקו היו הרבה צעירים.

00:09:19:23 00:09:11:20
רובם חיים כאן בישראל, היינו הרבה,
יש גם חלק שגרים בארצות הברית כיום,

00:09:23:02 00:09:20:00
יש באנגליה, גם בקנדה יש כאלה
שגרים כיום, היינו הרבה אז,

00:09:28:00 00:09:23:07
ב"פגומה", חמשת הימים
האחרונים של השנה באתיופיה,

00:09:30:24 00:09:28:02
הנוצרים הולכים לטבול
ולהתרחץ במים בימים אלו,

00:09:36:03 00:09:31:01
אנחנו מקדימים אותם ומתרחצים,
מחכים בכיליון עיניים לימים אלו.

00:09:37:23 00:09:36:06
בתחילת השנה החדשה, אינקוטטש,

00:09:41:16 00:09:38:00
אנחנו קוטפים פרחים ערב קודם,
שומרים עליהם שלא יהיה עליהם טל,

00:09:43:24 00:09:41:18
כדי להגיד שנה טובה
מוקדם בבוקר למחרת,

00:09:47:21 00:09:44:01
ולקבל מהם סוכריות או אוכל טרי.
אין עוד משהו מאחורי זה,

00:09:52:08 00:09:47:23
אבל מגיעים לכל אחד מהאנשים
ומתחרים מי הגיע ראשון ואיחל.

00:09:59:06 00:09:52:10
גם היינו שרים, על אף שלא ידענו
לרקוד, היינו שרים ונהנים,

00:10:04:06 00:09:59:08
היינו משחקות "קילמוש",
קפיצות בחבל.

00:10:09:18 00:10:04:08
כל הזמן יש משחקים,
תמיד היינו שמחים.

00:10:15:21 00:10:09:20
היה לכן זמן מוגדר למשחקים?
- משחקים אחרי שחוזרים מבית הספר.

00:10:20:04 00:10:15:24
מגיעים הביתה מבית הספר
בערך בארבע-חמש אחר הצהריים,

00:10:24:12 00:10:20:06
אם יש עבודות בבית, עוזרים למשפחה
ורק אחרי זה יוצאים לשחק,

00:10:28:23 00:10:24:14
לא יוצאים לשחק מבלי לבדוק את זה,
שם את חייבת לעבוד, אחרת זו בעיה,

00:10:34:00 00:10:29:00
בבוקר את תיתקלי בבעיות
בבית ספר, תקבלי שם מכות.

00:10:36:12 00:10:34:02
לכן, כדי למנוע זאת,
את חייבת לעבוד ולעזור.

00:10:38:24 00:10:36:14
אנחנו עובדים ועוזרים,
וגם אוהבים ללמוד בבית ספר.

00:10:41:19 00:10:39:01
אנחנו מאמינים שהחיים
שלנו תלויים בלימודים,

00:10:45:04 00:10:41:21
לכן אנחנו מוכרחים ללמוד
גם כשיש עבודות.

00:10:51:02 00:10:45:06
יש גם חופשים, שאז אנחנו משחקים
ועובדות בבית, יש חופש בחג "גנה",

00:10:54:14 00:10:51:05
ב"טימקט" (חג הטבילה) יש חופש,

זה כמו שבארץ יש חופש בחנוכה,

00:10:57:08 00:10:54:17

גם כמו שאצלנו יש
את החופש הגדול בקיץ,

00:10:59:11 00:10:57:10

גם שם יש חופש באותו זמן,
רק ששם זה חורף.

00:11:02:01 00:10:59:13

בזמנים אלה אנחנו משחקים
עם כל החברים שלנו,

00:11:04:04 00:11:02:04

אבל לא היינו נשארים בחוץ
כמו הילדים של היום,

00:11:06:13 00:11:04:06

עד שעה עשר-אחת עשרה בלילה.

00:11:13:15 00:11:06:15

לכל היותר נשארים בחוץ עד שעה שש
בערב, משחקים למשך כחצי שעה וזהו.

00:11:18:15 00:11:13:19

כל החברה מתאספים ומשחקים,
למשל אם בסביבה של הבית שלי,

00:11:22:21 00:11:18:17

כולם באים לבית שלי ומשחקים, ההורים
יושבים בפתח הבית ורואים אותנו.

00:11:27:09 00:11:22:23

אין כלום שמסתירים מההורים
ולא משחקים בהסתר מהם,

00:11:32:13 00:11:27:11

הם יודעים איזה משחקים את משחקת,
עם מי משחקת, מי החברה הכי טובה,

00:11:40:09 00:11:32:17

הכול גלוי.
- היו לכם שכנים נוצרים?

00:11:43:09 00:11:40:14

כן.
- איך היו היחסים איתם?

00:11:48:15 00:11:43:11

בסביבה שלנו, הנוצרים
לא עשו לנו בעיות אף פעם.

00:11:50:22 00:11:48:17
לפחות מבחינתי לא היו
בעיות איתם בכלל,

00:11:56:15 00:11:50:24
בבית ספר היו בעיות,
היו בעיות, כי ברוב המקרים,

00:12:00:17 00:11:56:17
מי שמנהלים את בית הספר
היו מורים שבאו מכפרים אחרים,

00:12:05:05 00:12:00:20
ולרוב אלה שבאים מכפרים היו יהודים,
והם אלה שמנהלים את בית הספר,

00:12:12:13 00:12:05:07
זזה היה גורם לקנאה, ודבר נוסף,
אם מישהו חולה זה יוצר בעיה.

00:12:20:12 00:12:12:16
לפעמים כשבאנו לבית הספר,
היינו באים ביחד מכפר,

00:12:24:09 00:12:20:14
מחכים לנו בדרך ומשמיעים
קולות של צבועים,

00:12:28:05 00:12:24:11
אומרים שאנחנו אוכלים בני אדם,
אבל פגיעות פיזיות לא היו.

00:12:32:12 00:12:28:07
אנחנו גם התרגלנו לזה
ולא היינו שמים לב אליהם.

00:12:34:19 00:12:32:14
גם אם תשימי לב, אי אפשר
לעשות עם זה כלום,

00:12:39:04 00:12:34:21
לא היינו שמים לב אליהם,
רובם גם חברים שלנו,

00:12:43:09 00:12:39:06
שומעת את זה
ועושה שלא שמעת.

00:12:47:10 00:12:43:11
לא רק במהלך בית הספר, זה היה גם אחרי שהתחלתי לעבוד בתחום.

00:12:49:15 00:12:47:12
בדרך כלל מקרים כאלה, צריך להתרגל אליהם.

00:12:51:18 00:12:49:17
כמו שאנחנו מתרגלים למה שקורה לנו בארץ.

00:12:54:20 00:12:51:20
אני, למשל, לא מעניין אותי מה שיגידו עלינו.

00:12:59:14 00:12:54:22
התרגלתי למה שקורה פה מהר מאוד, מפני ששם למדתי על מקרים כאלה.

00:13:06:02 00:12:59:16
כשעברנו משימלאקו לדבט, לא הייתה לאבי ברירה אלא לחפש עבודה ולעבוד,

00:13:09:02 00:13:06:04
הוא לא מכיר עבודות אחרות...
- עיבוד אדמות?

00:13:12:16 00:13:09:05
הוא לא יכול, לא יכול לחרוש אדמה.
- כי לא היו לכם קרקעות?

00:13:15:21 00:13:12:18
זה לא העניין, הוא לא יכול לחרוש, פיזית, הוא נכה.

00:13:20:14 00:13:15:23
לכן אם ירצה לעבד אדמה, הוא צריך לשלם שיחרשו עבורו וגם על האדמה.

00:13:26:02 00:13:20:16
זה היה מאוד קשה. כשלוקחים אדמה לעבד, יש אגרות שאת חייבת לשלם.

00:13:29:08 00:13:26:04
אם את מעבדת ולא מצליחה להכניס מספיק תבואות,

00:13:31:11 00:13:29:10

ובכל זאת גם חייבת לשלם,
אז אין טעם לעבוד.

00:13:35:13 00:13:31:14
לכן אחרי שאבא עבר לעיר, הוא למד
על עסקים והתחיל לעבוד בזה,

00:13:43:23 00:13:35:16
הוא התחיל לתפור נעליים,
כמו סנדלר, הלך לאזור גונדר,

00:13:48:07 00:13:44:01
ומביא נעליים לאנשים כפריים,
הוא קונה אותם בעלות נמוכה,

00:13:52:19 00:13:48:09
בדבט מוכר אותם בכ-1 ביר
או ביר וחצי, כך גידל שישה ילדים.

00:13:57:02 00:13:53:00
אלה לא היו חיים טובים,
היה משקיע הרבה, היה מתאמץ המון,

00:14:02:15 00:13:57:04
היה עובד עד חצות בלילה,
עם אור של מנורת נפט.

00:14:06:20 00:14:02:17
אנחנו היינו מודאגים בשבילו,
היינו דואגים לו,

00:14:13:13 00:14:06:22
מאחר שהיינו מאמינים
שהצלחה שלנו תביא לאבא אושר,

00:14:17:21 00:14:13:16
היינו מתאמצים ככל האפשר
כדי להצליח בלימודים.

00:14:21:22 00:14:17:23
כל עוד זה בגדר האפשר,
היינו מתאמצים.

00:14:29:16 00:14:21:24
אומנם לא היה חסר בשביל לקנות
לנו כלי כתיבה ומחברות ובגדים,

00:14:32:17 00:14:29:18
אבל עדיין, בשביל שנוכל
להשיג דברים חיוניים אחרים,

00:14:37:05 00:14:32:19
לא היה, כי אימא לא עבדה,
רק אבא היה עובד,

00:14:39:15 00:14:37:08
גם לו היה לא קל
לעבוד כשהוא נכה.

00:14:44:18 00:14:39:17
היינו עוזרים לו, היינו לוקחים
את הסחורה לשוק המקומי ומוכרים.

00:14:48:20 00:14:44:20
בהמשך גם למדנו לתפור נעליים,
היינו תופרים נעליים,

00:14:53:22 00:14:48:22
זה אבא שלי, הוא עשה
מאמץ רב כדי שאנחנו נלמד,

00:15:01:07 00:14:53:24
אחרי שגדלנו, הצלחנו גם לעזור לו,
אבל הוא התאמץ והשקיע מאוד בשבילנו.

00:15:10:02 00:15:01:09
זו אימא שלי, גם היא עשתה
מאמץ רב כדי שאנחנו נלמד,

00:15:15:12 00:15:10:04
כשהיינו הולכים לבית ספר, הכינה
את כל מה שנצטרך למשך שנה שלמה.

00:15:23:05 00:15:15:14
אפונה טחונה, וכו', תמיד הייתה
עובדת בבית לאורך כל השנה.

00:15:27:19 00:15:23:08
הם לא היו דואגים לעצמם
מרוב שהיו עסוקים לדאוג לנו,

00:15:33:16 00:15:28:00
אחרי שסיימתי ללמוד בדבט,
הייתי צריכה ללכת ללמוד בגונדר.

00:15:37:19 00:15:33:18
אמרת שלא היו לכם קרקעות לעבד
וגם אבא שלך לא יודע לעבד אדמה...

00:15:40:24 00:15:37:21

לא, לא שהוא לא יודע,
אלא הוא לא יכול, כי היה נכה.

00:15:44:04 00:15:41:02
בבית הייתן רק בנות...

00:15:48:10 00:15:44:06
כן, בינתיים היו רק בנות,
גם כשאחי קראולו טג'נה, נולד.

00:15:51:09 00:15:48:12
זו הייתה הסיבה שקראו לו טג'נה?
- כן.

00:15:56:22 00:15:51:12
למשל אני (פנטו), חנה, טירוורק, ואז
כשהוא נולד אחרי זה, קראו לו טג'נה,

00:16:06:07 00:15:57:00
אז נולדה אסתר, ששמה באתיופיה
היה סטוטה (מתנה),

00:16:11:05 00:16:06:09
אנשים אמרו לאבא, איך הוא קורא
לבת שלו כך, כאילו אין לו עוד בנות.

00:16:13:03 00:16:11:07
אז אבא היה אומר להם,
כי זו מתנה מאלוהים.

00:16:15:13 00:16:13:05
אני לא יכול לדרוש ממנו
שייולד לי בן, הכול תלוי בו,

00:16:19:23 00:16:15:15
לכן נולד רק בן אחד, טג'נה,
והוא הכי קטן.

00:16:25:15 00:16:20:00
כיוון שהייתן רק בנות בבית,
לא יכולתן לעבד אדמות, נכון?

00:16:27:11 00:16:25:17
כן, לא יכולנו לעבד קרקעות,

00:16:31:12 00:16:27:13
זו הייתה הסיבה שאביך החליט
לעזוב את הכפר ולעבור לעיר?

00:16:36:12 00:16:31:14

כן, למעשה יכול היה לחתן אותנו
ואז הבעלים שלנו היו מעבדים אדמות,

00:16:43:04 00:16:36:15
אבל אבא לא בחר באופציה הזו,
העדיף להתאמץ ולתת לנו חינוך.

00:16:50:11 00:16:43:06
מה הרגשת כשעברתם לדבט,
כלומר, במעבר ממקום למקום?

00:16:53:19 00:16:50:13
הבעיה שלי לא הייתה העובדה
שאנחנו עוזבים את המקום,

00:16:59:16 00:16:53:21
אלא שאבא שלי, שהייתה לו משכורת
עכשיו מאבד אותה ויהיו צרות.

00:17:04:23 00:16:59:18
איך נתפרנס, האם נוכל
להמשיך ללמוד בכלל?

00:17:10:01 00:17:05:00
כל מי שנבון, אמור
לדאוג בסיטואציה כזו,

00:17:14:16 00:17:10:03
חוץ מזה, העיר דבט,
הכרנו אותה, שם הייתי לומדת.

00:17:17:19 00:17:14:20
היה לנו גם בית שם,
בית שלנו שבנינו בעצמנו,

00:17:23:17 00:17:17:21
לשם עזבנו ונכנסנו, לכן המעבר
בלבד זה לא מה ששינה לנו.

00:17:27:16 00:17:23:19
כי גם הסביבה שאליה הלכנו
מוכרת לנו, מכירים את האנשים.

00:17:32:21 00:17:27:18
הבעיה העיקרית הייתה אחרת,
איך נחיה את החיים?

00:17:40:10 00:17:32:23
זה מה שהטריד אותנו. המקום שאליו
עברנו לא היה כזה רחוק מהקודם.

00:17:43:04 00:17:40:12
כשאת אומרת, זה היה הבית שלנו,
זה בית שאתם בניתם לעצמכם?

00:17:46:01 00:17:43:06
כן, זה היה הבית שלנו.
- קניתם את הקרקע?

00:17:52:06 00:17:46:03
כן, קנינו את הקרקע,
באתיופיה, אם יש לך קרקע,

00:17:55:23 00:17:52:09
אני מקבלת ממך את הקרקע,
בונה שני בתים כאלה,

00:17:59:11 00:17:56:01
אני נותנת לך את אחד הבתים
ואת השני אני לוקחת לעצמי.

00:18:07:01 00:17:59:13
את מקבלת בית בלי להשקיע כלום,
רק כי זו הקרקע שלך.

00:18:14:03 00:18:07:03
אחרי שעברתם לדבט,
איך היו החיים שם?

00:18:19:09 00:18:14:05
החיים בדבט היו חיים עירוניים,
ולא היו פשוטים,

00:18:27:24 00:18:19:11
בהתחלה אבא לא עבד כי לא מצא עבודה.
- איך הסתדרתם? מאיפה הבאתם אוכל?

00:18:33:18 00:18:28:01
להסתדר, מסתדרים איכשהו, אין שם
כתובת להשמיע את מצוקתך כמו בארץ,

00:18:36:23 00:18:33:20
אם את לא מתלוננת על הבעיות שלך,
גם תפוח אדמה בודד משמש ארוחה,

00:18:39:22 00:18:37:00
גם גרעינים קלויים
משמשים ארוחה,

00:18:47:18 00:18:40:01

בדרך כלל, כשיש כתובת להשמיע מצוקה, אז אפשר לצפות לעזרה.

00:18:50:23 00:18:47:20
כשאין לך ברירה,
את מסתדרת איכשהו.

00:18:54:17 00:18:51:00
חוץ מזה, לא הגענו
למצב של חוסר במזון,

00:18:59:14 00:18:54:20
אבל עדיין היו לנו בעיות קשות,
מנסים בכל דרך להשיג כסף.

00:19:04:06 00:18:59:17
זה לא תמיד מצליח,
לכן זה לא היה פשוט.

00:19:09:07 00:19:04:08
בנוסף לכך, אנחנו סיימנו
את בית הספר שהיה בדבט,

00:19:12:22 00:19:09:09
והיינו צריכים ללכת בגונדר.
- עד איזה כיתה למדת בדבט?

00:19:26:14 00:19:12:24
עד כיתה ח'. עכשיו צריך לפרנס שני
בתים, אנו בגונדר שוכרים דירה,

00:19:30:22 00:19:26:16
צריך לדאוג לאוכל,
זה יצר בעיה גדולה.

00:19:33:19 00:19:30:24
אבל מבחינת אבא שלי,
הוא לא לקח את זה קשה.

00:19:37:08 00:19:33:22
אמר, הכי חשוב שאתם
תלמדו ואנחנו נסתדר.

00:19:41:05 00:19:37:11
הוא שכר לנו דירה.
- בגונדר?

00:19:44:11 00:19:41:07
כן, בגונדר, ליד בית הספר
שהולכים ללמוד בו.

00:19:49:11 00:19:44:13
קנה לנו מוצרים בסיסים שצריכים,
כמו קמח טף, סוכר ועוד,,

00:19:56:12 00:19:49:13
כמות מספקת למשך חודש, אנחנו גם
יודעים שאין, לכן הסתפקנו במועט,

00:19:59:13 00:19:56:14
למשל, אני זו שמכינה
אינג'רה בבית,

00:20:03:01 00:19:59:15
לא קונים עצי בעירה, אלא משתמשים
בעלים של עצים שאנחנו מקוששים.

00:20:06:14 00:20:03:03
עם מי היית גרה אז?
- היו גרות איתי חנה וטירורק,

00:20:13:14 00:20:06:16
ובכן, היינו מקוששות עלים, עם זה
היינו מדליקים אש ומכינות אוכל.

00:20:18:16 00:20:13:17
לא היינו אוכלות הרבה,
רק כיוון שהכנו הרבה.

00:20:22:18 00:20:18:21
גם לא היינו מכינות פחות,
כי אין הרבה מוצרים,

00:20:30:15 00:20:22:21
חיינו בצורה שקולה ומחושבת. המטרה
שלנו הייתה, להמשיך ללמוד בכל מצב.

00:20:37:17 00:20:30:17
איך היו הלימודים? מה את זוכרת
מהלימודים, בין אם בדבט או בגונדר?

00:20:42:20 00:20:37:19
אני לא זוכרת הרבה,
אני רק זוכרת שהיו לי מורים טובים,

00:20:45:02 00:20:42:22
אם את לומדת טוב,
כולם מכבדים אותך,

00:20:49:04 00:20:45:05

אם את משכילה, האמונה שלך
פחות חשובה לאנשים,

00:20:58:10 00:20:49:07
היה מאוד טוב שם, על אף שהיו
כאלה שהיו מעליבים ומקללים.

00:21:01:16 00:20:58:12
איזה מקצוע למדתם?

00:21:06:17 00:21:01:19
למדנו מקצועות ליבה רגילים,
בסוף כיתה י"ב עשינו בגרויות,

00:21:12:11 00:21:06:19
טירוורק סיימה לפנינו,
כי שתינו נשארנו כיתה,

00:21:14:22 00:21:12:13
כי באתיופיה, כמו שאת יודעת,
מי שקיבל בשני מקצועות,

00:21:17:19 00:21:14:24
ציון מתחת לחמישים,
לא יעבור כיתה, נשאר שנה,

00:21:21:13 00:21:17:21
אבל טירוורק עברה לכיתה הבאה,
היא התקבלה לאוניברסיטה.

00:21:27:02 00:21:21:15
עכשיו אנחנו הופכים להיות שלושה
בתיים לפרנס כשהולכת לאוניברסיטה.

00:21:31:21 00:21:27:04
היא הלכה לאדיס אבבה,
אבל אבא שלי התמודד עם זה.

00:21:34:23 00:21:31:24
הוריי עברו ימים לא קלים
כדי להתמודד עם כל זה,

00:21:41:17 00:21:35:00
היא הייתה נמוכת קומה, היא לא גבוהה
ממך בהרבה, הייתה גם נמוכה וגם רזה,

00:21:49:23 00:21:41:21
באותם ימים היא יכלה למצוא עבודה,
השלטון מעניין אותו מה היא יודעת,

00:21:55:10 00:21:50:02
אבל אבא שלי לא רצה שתעשה את זה,
הוא רצה שישר תלך לאוניברסיטה,

00:22:02:13 00:21:55:12
היא התחילה ללמוד באוניברסיטה,
הוא לא ראה כשסיימה את הדוקטורט,

00:22:08:17 00:22:02:15
אבל הספיק לראות אותה מסיימת
התואר ראשון ושני בהצטיינות,

00:22:14:01 00:22:08:19
ומקבלת תעודה מנשיא המדינה דאז,
הוא ראה את התוצאות של ההשקעה שלו.

00:22:17:03 00:22:14:05
תוצאות של ההשקעות שלו...
- כן.

00:22:23:14 00:22:17:06
גם אימא שלי ראתה הכול
למעט הדוקטורט שלה,

00:22:31:10 00:22:23:16
האם רוב בתי הספר
היו ממשלתיים או פרטיים?

00:22:38:04 00:22:31:12
היו ממשלתיים, זה היה בחינם, אבל
לספרי לימוד את צריכה לדאוג בעצמך,

00:22:41:09 00:22:38:07
אבל שם לא ממש חייבו
אותך לקנות ספרים,

00:22:46:07 00:22:41:12
וזה היה אחד היתרונות לילדים
ממשפחות מעוטות יכולת.

00:22:49:19 00:22:46:09
אם יש ספרים בספרייה,
ומשאילה אותם או לומדת בספרייה.

00:22:54:05 00:22:49:21
לרוב, כותבים על הלוח ומעתיקה ממנו,
נכון שזה דורש לכתוב מהר.

00:23:01:01 00:22:54:08
לא קל להעתיק ספר שלם וללמוד,

יש בחינה כל כמה זמן,

00:23:03:18 00:23:01:03

כשאת מגיע לכיתה ו'
יש מבחן ארצי, להערכת בקיאות,

00:23:07:01 00:23:03:20

וכן בכיתה ח' עושים
בחינה ארצית נוספת,

00:23:12:24 00:23:07:03

בכיתה י"ב עושים בגרויות,

00:23:17:24 00:23:13:01

הבגרות שם זה לא כמו בארץ, שאפשר
לאסוף כל מיני ציונים ולקבל תעודה.

00:23:20:20 00:23:18:02

פה את יכולה לעשות בגרויות
כל שנה, מחולקים ליחידות,

00:23:24:07 00:23:20:21

שם את נבחנת רק פעם אחת, אם עברת
אותה אז טוב, אם לא עברת, אז לא.

00:23:26:19 00:23:24:08

את יכולה להיבחן שוב בשנה הבאה,
אבל נבחנת בכל הבגרויות מחדש.

00:23:31:08 00:23:26:23

הכול עוד פעם?
- כן, הכול, אבל לא מחלקים ליחידות,

00:23:35:21 00:23:31:11

כי האוניברסיטאות היו מקבלות
מספר מסוים של תלמידים.

00:23:41:12 00:23:35:23

למשל, אם את קיבלת מאה בהכול
ואני מקבלת תשעים ותשע בהכול,

00:23:48:03 00:23:41:14

ונניח מתקבלים רק אלף,
ויש אלף שקיבלו מאה,

00:23:50:09 00:23:48:05

אז מי שקיבל תשעים ותשע
לא יתקבל ללימודים,

00:23:56:24 00:23:50:13

כי לאוניברסיטה יש הגבלה
במספר הסטודנטים שמתקבלים.

00:23:59:14 00:23:57:01
למשל, אם האוניברסיטה מקבלת
מאה ועשרה סטודנטים,

00:24:04:07 00:23:59:16
ויש מאה שקיבלו מאה והעשרה הנותרים
ייבחנו בהתאם לציון שלהם,

00:24:06:22 00:24:04:10
עד הפרשים של עשיריות נקודה
כדי להתקבל.

00:24:09:04 00:24:07:08
כלומר, היה מאוד קשה ותחרותי?
- כן.

00:24:11:21 00:24:09:06
גם המבחנים והכול?
- כן, גם הלימודים עצמם היו קשים.

00:24:17:19 00:24:11:24
מי עוזר לכן, איך אתן לומדות?
- אנחנו בעצמנו, לומדים בבית ספר,

00:24:21:14 00:24:17:21
וכשחוזרים הביתה, הבעלים של הדירה
היה אומר לא להדליק אור יותר מדי,

00:24:27:04 00:24:21:18
כי היינו משלמים שכירות
רק ביר וחצי או שני ביר,

00:24:29:20 00:24:27:06
והיה אומר שאנחנו משתמשים
בחשמל יותר מדי וזה עולה יותר,

00:24:35:12 00:24:29:22
לכן היינו שמות בגדים של גברים
והולכות לאור שבכביש ולומדות.

00:24:38:22 00:24:35:14
עושות זאת בערב?
- כן, בערבים.

00:24:41:15 00:24:39:00
אתן מתלבשות כדי שתיראו כמו גברים?
- כן, אנחנו יושבות כמו גברים גם.

00:24:44:14 00:24:41:18
למה? אתן מפחדות?

00:24:49:20 00:24:44:17
כי לבחורה יש בעיה עם זה,
לכן את מחקה גבר ויושבת ולומדת.

00:24:54:20 00:24:50:00
את חייבת ללמוד טוב
כי המבחנים מאוד קשים,

00:25:01:05 00:24:55:01
קשה לעבור אותם.
- כך למדתן ועברתן הכול?

00:25:04:16 00:25:01:07
כן. כך העברנו את הימים,
סיימנו כיתה י"ב בגונדר.

00:25:10:23 00:25:05:02
אחזיר אותך קצת אחורה,
מה המרחק לדבט?

00:25:12:16 00:25:11:02
מדבט לגונדר?
- כן.

00:25:15:19 00:25:12:19
מרחק של 75 קילומטרים.
- איך הייתם הולכים לשם?

00:25:22:05 00:25:15:22
פעם אחת נוסעים לגונדר, ולא חוזרים
לבקר עד חג הטבילה (כ-5 חודשים).

00:25:23:13 00:25:22:07
אתן ישנות שם?

00:25:29:09 00:25:23:15
כן, הרי הוא שכר לנו דירה, שם אנחנו
גרות, ישנות, לומדות, עושות הכול.

00:25:34:19 00:25:29:12
אנחנו מכינות אוכל ואוכלות שם, כל
חודש אבא בא כדי לקנות לנו מצרכים.

00:25:43:11 00:25:34:21
הוא היה מביא לנו ביצים
כי בדבט זה זול,

00:25:47:17 00:25:43:13
ואנחנו מסתובבים עם אבא
בין מסעדות ומוכרות אותן.

00:25:49:11 00:25:47:19
עם אבא?
- כן.

00:25:52:16 00:25:49:13
היינו שואלים מי רוצה
לקנות ביצים והיינו מוכרים,

00:25:57:15 00:25:52:18
היינו עוזרים לו בהרבה דברים.
את הסחורה שקונה בגונדר,

00:26:00:23 00:25:57:18
היינו לוקחים לתחנת האוטובוס
ומעלות אותה עליו.

00:26:08:02 00:26:01:00
היינו נושאות את המשקל על הראש,
עד התחנה, בלי להגיד, אני תלמידה...

00:26:13:05 00:26:08:05
הוא היה יוצא מוקדם בבוקר ואנחנו
קמנו איתו, לקחנו את הכבודה שלו,

00:26:17:13 00:26:13:08
מעלות לו את הציוד לאוטובוס, אפילו
העוזרים של הנהגים היו עוזרים לנו,

00:26:21:12 00:26:17:15
היו אומרים לנו, תשימו פה ופה,
כך ליוונו אותו הביתה,

00:26:25:20 00:26:21:14
איך הוא מוריד את הציוד
אחרי זה, רק אלוהים עוזר לו.

00:26:28:00 00:26:25:23
הוא מוכר את המוצרים שלקח,
הרוויח מה שהרוויח,

00:26:30:16 00:26:28:02
ואחרי חודש חוזר אלינו
עם מוצרי מזון בשבילנו,

00:26:32:11 00:26:30:18

כך היו החיים שלנו שם.

00:26:37:24 00:26:33:01
אנחנו היינו אוכלות מעט שיספיק לנו
עד שהוא חוזר, לא הייתה לנו ברירה.

00:26:45:10 00:26:38:01
חוץ מלימודים,
מה הייתן עושות בעיר?

00:26:50:01 00:26:45:13
בזמן שגרנו בגונדר,
לא היינו עושות כלום.

00:26:56:15 00:26:50:04
חוזרות לדירה אחרי הלימודים,
מכינות אינג'רה,

00:27:03:14 00:26:56:17
או אם יש מישהו מהמשפחה
שצריך עזרה בעיר, עוזרות לו.

00:27:07:19 00:27:03:17
זהו, כך היה נגמר היום,
לא היה לנו זמן פנוי

00:27:11:22 00:27:07:21
להסתובב בעיר, אפילו
לא היינו חולמות על זה,

00:27:18:13 00:27:11:24
כי יהיה לך חשק רק כשיש לך
בגדים מסודרים, כמו אחרים.

00:27:25:04 00:27:18:18
לנו לא היו בגדים יפים, וחץ
מזה הייתה לנו מטרה אחת, ללמוד!

00:27:33:21 00:27:25:09
לא היינו משחקות, לא היינו יודעות
כלום על משחקים בזמן שגרנו בגונדר.

00:27:37:10 00:27:33:23
בת כמה היית כשגרת בגונדר?

00:27:44:03 00:27:37:14
כשהתחלתי לגור שם,
הייתי בת 14 או 15.

00:27:48:14 00:27:44:05

גרת שם עם שתי אחיות,
עם הרבה אחריות כי את הגדולה.

00:27:51:10 00:27:48:16
אתן לבד,
איך התמודדתן עם זה?

00:27:54:05 00:27:51:12
אלה ששכרנו דירה אצלם
אהבו אותנו מאוד,

00:27:56:06 00:27:54:07
היינו עוזרות להם.
- הם היו יהודים?

00:27:58:17 00:27:56:08
לא, הם לא היו יהודים,
הם היו נוצרים,

00:28:04:08 00:27:58:19
אבל אנחנו ראינו בהם משפחה,
על אף שגרנו שם בשכירות בכסף.

00:28:08:04 00:28:04:10
היינו מכבדים אותם מאוד,
והם כיבדו אותנו מאוד,

00:28:12:17 00:28:08:06
הם יודעים שכיבדנו אותם
והם כיבדו אותנו בחזרה,

00:28:15:09 00:28:12:21
לא היו רואים בנו ילדות קטנות
ולא היו מתעלמים מאיתנו.

00:28:18:13 00:28:15:11
כשהיו להם מסיבות, התייחסו אלינו
כבוגרות והיו מזמינים אותנו.

00:28:21:10 00:28:18:16
היינו נשמעות להם גם,
היינו כמו חלק מהמשפחה שלהם,

00:28:24:18 00:28:21:12
חוץ מזה שהיינו משלמות שכר דירה,
אנחנו ראינו בהם כמו ההורים שלנו.

00:28:28:14 00:28:24:20
שאלנו לשלומם כל הזמן,
אמרנו בוקר טוב, צהריים טובים.

00:28:31:18 00:28:28:16
אפילו כשהיינו חוזרות
הביתה בחופש הגדול,

00:28:34:16 00:28:31:21
הם לא היו משכירים את הדירה
והיו שומרים לנו למשך חודשיים.

00:28:43:08 00:28:34:20
הקשר בינינו לא היה קשר של
שוכר ומשכיר, היה מעבר לזה.

00:28:47:21 00:28:43:11
גם השכירות לא הייתה יקרה,
רק חמישה או עשרה שקלים.

00:28:54:20 00:28:47:23
היינו ביחסים של כבוד הדדי איתם,
לכן לא היו לנו בעיות עם השכירות.

00:28:58:04 00:28:54:22
האם היו ימים שהיית בבעיה
גדולה, שאת הכי זוכרת,

00:29:07:09 00:28:58:06
יכול להיות שהיית רעבה,
או אחראית על האחיות שלך?

00:29:12:15 00:29:07:12
מבחינת רעב,
לא היה כל כך משמעותי.

00:29:18:03 00:29:12:18
מצד שני, לא הייתי
אומרת לך שהיינו שבעים,

00:29:24:00 00:29:18:06
אז היו מוכרים שלוש
לחמניות בעשר אגורות,

00:29:28:21 00:29:24:02
כל אחת מאיתנו אכלה לחמנייה
אחת, כל אחת מודעת למצב,

00:29:31:15 00:29:28:24
אם מכינות אינג'רה,
כל אחת אוכלת חצי אינג'רה,

00:29:34:07 00:29:31:17

שבעת או לא שבעת,
זה לא נושא למחלוקת.

00:29:40:15 00:29:34:09
הכי חשוב שתאכלי את זה בזמן,
אין מקום להגיד, "לא שבעתי".

00:29:44:11 00:29:40:18
חוץ מזה, לא זוכרת יום שהייתי
רעבה ולא היה לי מה לאכול.

00:29:52:03 00:29:44:13
שלושתנו גרנו בחדר אחד,
לא הייתי אומרת שהיו לנו מיטות.

00:29:59:00 00:29:54:02
היינו מסתדרות עם מה שיש,
היינו מתחשבות זו בזו.

00:30:04:17 00:29:59:03
למשל אם הייתי במקום אחר ואכלתי
שם, הייתי נותנת להן את החלק שלי,

00:30:06:20 00:30:04:20
וגם הן היו עושות כך.

00:30:13:06 00:30:06:23
אפשר לומר שלא היינו רעבות
ומנגד גם לא היינו שבעות,

00:30:16:04 00:30:13:08
כל כמה זמן אבא שלך
היה בא לבקר אתכן?

00:30:17:21 00:30:16:06
הוא היה בא אחת לחודש.
- אחת לחודש...

00:30:19:23 00:30:17:23
כן, פעם בחודש.
- אבל בשאר הימים אתן לבד?

00:30:22:15 00:30:20:00
כן, אנחנו גרות לבד.
אבא היה בא פעם בחודש,

00:30:25:19 00:30:22:17
לפעמים אימא שלי באה גם,
ולפעמים אבא היה בא.

00:30:28:09 00:30:25:21
כך כל פעם, אחת לחודש.
- איך הגעגועים?

00:30:36:13 00:30:29:13
זה סיפור אחר, כמו שזה
לא אותו דבר הכין אוכל לעצמך,

00:30:42:05 00:30:36:16
ולמישהו אחר, מכין ומגיש לך אותו,
אז מישהו אחר היה עובד ומגיש לנו.

00:30:51:11 00:30:42:12
למי שדואג לך כל חודש למזון
שאת צורכת, ברור שתתגעגי אליו,

00:30:59:18 00:30:51:14
אבל גם אם תתגעגי,
אין ברירה, צריכה להתמודד.

00:31:02:18 00:30:59:20
אנחנו יודעות שלא נוכל
ללכת לבקר אותם,

00:31:06:08 00:31:02:21
נסיעה הלוך ושוב
הייתה עולה 3-4 ביר.

00:31:12:09 00:31:06:10
הוצאה זו גם בעיה בפני עצמה,
לכן לא היינו נוסעות לבקר.

00:31:23:20 00:31:12:12
האם אהבת את החיים בעיר?
מה אהבת יותר, את העיר או הכפר?

00:31:32:16 00:31:24:23
כמו שאמרתי, החיים שלנו
בשימלאקו היו טובים.

00:31:38:13 00:31:32:19
היו לנו חברות, הכול היה טוב.
היו גרים שם רק יהודים,

00:31:43:01 00:31:38:16
לכן לא היו לנו בעיות, אבל בעיר
כל הזמן את חיה בחששות ופחדים.

00:31:49:24 00:31:43:19
חוששת מהשכנים, אם אגיד ככה,

מה הם יחשבו על זה.

00:31:56:21 00:31:50:01
כל הזמן את חושבת, את לא חופשיה,
את לא אומרת כל מה שאת רוצה לומר.

00:32:05:13 00:31:56:24
תמיד את צריכה לשקול מילים,
לשים לב לסביבה שלך.

00:32:17:18 00:32:05:16
את לא עושה כרצונך, לכן מה שאני
חושבת שהיה טוב זה החיים בכפר.

00:32:22:17 00:32:17:20
לא היו כל כך טובים החיים
בזמנים שגרתי בדבט ובגונדר,

00:32:26:18 00:32:22:20
אבל בזמן שגרתי באדיס אבבה,
אחרי שהחלפתי מקום עבודה,

00:32:30:12 00:32:26:20
היו לי חברות והיינו עושות
תורנויות הזמנת חברות.

00:32:33:15 00:32:30:14
במשרד שעבדתי היו הרבה עובדים,
העבודה דרשה פעילות כל הזמן,

00:32:45:05 00:32:33:18
הייתי מאוד נהנית מזה, וחיי העיר
שם היו שונים והיו טובים ונוחים.

00:32:52:02 00:32:46:11
לכן החיים העירוניים שם היו שונים,
היו טובים. אנשים חיים ברמה טובה.

00:33:05:18 00:32:59:09
האם היו לך חברות וחברים
שגרו בסביבה שלכן בגונדר?

00:33:09:07 00:33:05:21
שהלכו לדבט?
- שבאו מדבט לגונדר?

00:33:13:09 00:33:09:09
כן, היו והם אלה שגילו לאחרים
שאנחנו יהודים והביאו עלינו קללות.

00:33:16:09 00:33:13:11
כשהייתם בגונדר?
- כן. הם אלה שגילו.

00:33:19:19 00:33:16:14
הם לא היו יהודים?
- היו גם יהודים,

00:33:27:16 00:33:19:23
אבל היו גם לא יהודים, נוצרים
ומוסלמים שלמדו איתנו בדבט,

00:33:29:07 00:33:27:18
חוץ מזה, למה
שהיהודים יגלו עלינו?

00:33:33:09 00:33:29:10
אבל הנוצרים שבאו איתנו,
סיפרו לחברים שאנחנו יהודים,

00:33:37:11 00:33:33:12
ההוא מספר לעוד חבר וכך הלאה,
את יודעת...

00:33:44:04 00:33:37:13
היו מקללים אתכם?
- כאילו... זה לא היה טוב.

00:33:46:04 00:33:44:06
מה הם היו מקללים?

00:33:52:18 00:33:46:06
היו קללות, לפעמים כשמישהו חולה,
אמרו, אולי פלונית "אכלה" אותו.

00:33:57:03 00:33:52:20
היו אומרים כשאתן שומעות?
- ממי יש להם להתבייש? ממי?

00:34:02:12 00:33:57:18
אחרי שמתחילה לעבוד, זה משתנה,
פה כבר דברים נעשים בסתר,

00:34:07:20 00:34:03:12
מה היית אומרת אם מישהו
היה אומר לך את זה בפנים?

00:34:09:16 00:34:07:22
לא הייתי אומרת כלום,
רק הייתי מחייכת וזהו.

00:34:10:21 00:34:09:18

באמת?

- באמת.

00:34:13:16 00:34:10:23

גם פה, כשהפרנג'ים אומרים משהו,
אני מחייכת ועוברת הלאה,

00:34:22:23 00:34:13:18

כי אבא תמיד היה מלמד אותנו כך,
היה אומר לנו, רק מכות מזיקות,

00:34:28:22 00:34:23:00

אבל קללות לא מזיקות, והוא צודק.
למשל אני יורדת פה במדרגות,

00:34:33:08 00:34:29:00

ואת מקללת אותי, אני ממשיכה בדרכי.
אחרים שומעים אותך מקללת,

00:34:37:00 00:34:33:10

אם אני לא מסתובבת ומסתכלת עלייך,
אף אחד לא יידע את מי את מקללת,

00:34:41:13 00:34:37:03

הם יחשבו שאת לא בריאה בנפשך.
זה מה שאנחנו למדנו בילדותנו,

00:34:47:13 00:34:41:15

לכן אותי לא מעניין,
גם פה בארץ אני שומעת ולא מגיבה.

00:34:50:09 00:34:47:15

לפעמים החברות שלי אומרות לי,
למה את שותקת?

00:34:52:21 00:34:50:12

אני אומרת להן,
מה, אני אתן לו מכות?

00:34:57:16 00:34:53:06

יש לי התנהגות טובה,
לא להגיב לכל דבר,

00:35:02:06 00:34:59:06

אני יכול להחזיר מצוין,
אבל מעדיפה שלא.

00:35:07:00 00:35:02:08

היה לך מקרה כזה?
למשל, מכות בבית ספר?

00:35:11:13 00:35:07:02
היו לי מקרים של מכות, אבל
עם יהודים ולא עם נוצרים.

00:35:13:17 00:35:11:16
זה היה בגונדר?
- לא, זה היה בשימלאקו,

00:35:17:23 00:35:13:19
שם פוגשים אותך כשאת מביאה מים
מהנהר, אז את רבה והולכת מכות.

00:35:22:08 00:35:18:01
תמיד יש את זה, אני רואה את...
- כמו שיש בין ילדים קטנים?

00:35:25:06 00:35:22:10
כן, כי גם למחרת
משלימים ומשחקים.

00:35:28:04 00:35:25:08
אם יש לי אוכל אני נותנת לו,
אם יש לו, הוא נותן לי.

00:35:31:04 00:35:28:07
לא הייתי מחשיבה את זה כריב
וסכסוכים, על אף שהלכנו מכות,

00:35:37:15 00:35:31:07
שם החזק שורד, מי שמנצח
שולט, אם ניצחתי אז זהו.

00:35:47:04 00:35:38:03
איזה מקצוע למדת?
- אחרי שסיימתי י"ב בגונדר,

00:35:52:23 00:35:47:06
לא עברתי את הבגרויות, אז הלכתי
לעשות קורס תחת משרד החקלאות.

00:35:55:16 00:35:53:01
למדתי במשך שישה חודשים,
קיבלתי דיפלומה.

00:35:59:24 00:35:55:18
אחרי זה התחלתי לעבוד
כמורה ללימודי חקלאות.

00:36:02:23 00:36:00:01
הייתי מלמדת איך אפשר להסתדר עם מה
שיש, איך לנצל את המשאבים הקיימים.

00:36:09:11 00:36:03:01
איך הגעת לכפרים? מי שלח אותך לשם?
- כי אחרי שסיימתי את הקורס,

00:36:12:14 00:36:09:13
משרד החקלאות שלחת אותי
לכפר שנקרא "צ'ואהיט".

00:36:15:02 00:36:12:16
איפה זה "צ'ואהיט"?
- "צ'ואהיט" זה ליד גונדר.

00:36:17:21 00:36:15:04
היו שם הרבה יהודים,
כמעט כולם עלו לארץ.

00:36:20:08 00:36:17:23
הרבה ממי שנקראים בארץ
"פלשמורה", הם באו משם.

00:36:24:23 00:36:20:10
ובכן, שלחו אותי לשם,
עבדתי שם במשך שנתיים...

00:36:26:17 00:36:25:00
מה עשית שם?

00:36:30:05 00:36:26:19
העבודה שלי הייתה
לאסוף את אנשי הכפר,

00:36:34:12 00:36:30:08
וללמד אותם איך להשתמש
במשאב הקיים ולהפיק יותר,

00:36:38:18 00:36:34:14
איך לשמור על ניקיון,
מה עושים עם בדים בלויים,

00:36:41:19 00:36:38:20
נוסף על כל זה גם למדתי,
איך לתפור בגדים גם למחייתי.

00:36:43:10 00:36:41:21
אני למדתי לתפור

באמצעות מכונת תפירה.

00:36:45:04 00:36:43:12

אבל אותם לימדתי
איך לתפור עם מחט,

00:36:49:23 00:36:45:06

איך מכבסים בגדים,
איך מכינים אוכל לילדים,

00:36:52:11 00:36:50:00

הם מכרו את העגבניות שמגדלים,
אבל לא יודעים לאכול אותן,

00:36:54:13 00:36:52:14

לכן אני הייתי מראה להם
איך מכינים ואוכלים את זה.

00:36:57:14 00:36:54:15

על חסה, כרוב,
חבל שאין לי התמונות.

00:37:01:01 00:36:57:17

היו לי הרבה תמונות
שהצטלמתי עם אנשים וירקות,

00:37:08:12 00:37:01:04

זו תמונה כשהייתי בקורס ללימודי
חקלאות, זו לא תמונה מהעבודה,

00:37:16:08 00:37:08:15

אין את אותן תמונות מהעבודה, אבל
למדתי עם אלה את הקורס, הנה אלה,

00:37:24:06 00:37:16:10

עם אלה למדתי את הקורס, עבדתי
בתחום במשך שנתיים כשירות לאומי,

00:37:27:05 00:37:24:08

תחת "אידגט בהיברט"
(פיתוח ושגשוג ביחד).

00:37:32:17 00:37:27:07

הייתי חייבת ללכת לשירות זה.
- כמה זמן עבדת בתחום שלמדת?

00:37:37:09 00:37:32:19

עבדתי בתחום במשך ארבע שנים.
- איפה שאמרת, ליד גונדר?

00:37:39:09 00:37:37:12
כן, "צ'ואהיט".
- רק ב"צ'ואהיט" עבדת?

00:37:41:17 00:37:39:11
כן, עבדתי רק שם.
- למשך כמה זמן?

00:37:43:05 00:37:41:19
למשך ארבע שנים.
- ארבע שנים?

00:37:45:09 00:37:43:07
אחרי שעבדתי ב"צ'ואהיט"
במשך ארבע שנים,

00:37:49:16 00:37:45:12
כמו שאמרתי, "דרג" עלה לשלטון,
והם לקחו אותי לעבוד איתם.

00:37:59:13 00:37:49:19
חזרתי לגונדר, והועסקתי כתומכת
בשלטון החדש, עבדתי חמש שנים,

00:38:09:07 00:37:59:15
אחר כך, השלטון החליט כי אנו
יכולים להסתובב בין משרדים וללמד.

00:38:14:04 00:38:09:10
הוחלט כי אני
אעבוד באדיס אבבה,

00:38:20:21 00:38:14:23
במשרד החדש באדיס אבבה לא עובדים
רק מהמשרד, ועוסקים רק בפוליטיקה,

00:38:25:08 00:38:20:24
את חייבת ללמוד
בנוסף איזשהו מקצוע,

00:38:30:22 00:38:25:10
לכן אני למדתי מקצוע נוסף,
ועשיתי הנהלת חשבונות.

00:38:34:21 00:38:30:24
עבדתי בתחום במשך 12 שנים.
- מי אלה שבתמונה?

00:38:43:02 00:38:34:23
אלה כולם חברים במפלגה פוליטית,

רובם בעלי משרה בכירה בפוליטיקה.

00:38:46:10 00:38:43:04

התמונה צולמה
כשבאו לתת לנו הנחיות,

00:38:53:04 00:38:46:13

ואני הייתי מקבלת את ההנחיות
ומלמדת את שאר הציבור,

00:38:57:05 00:38:53:06

מה היה המצע שלהם?
- המצע שלהם הוא להפיץ סוציאליזם,

00:39:04:01 00:38:57:07

מה שהיה קודם היה שלטון פיאודלי,
שלטון של בודדים, שלטון מלוכני,

00:39:07:11 00:39:04:04

לכן הם אומרים,
שלטון מלוכני זה לא צודק.

00:39:11:07 00:39:07:13

מה לא צודק בו למשל?
- שלטון מלוכני זה שלטון משפחתי,

00:39:15:08 00:39:11:09

מעבירים שלטון בין בני משפחה,
יורשים שלטון ואין בחירות.

00:39:19:18 00:39:15:13

השיטה שלו היא שיטה
של פיאודלים, שליטה בכוח,

00:39:22:17 00:39:19:20

לכן שלטון "דרג" בא להרים
את עול השלטון מעל פשוטי העם,

00:39:26:14 00:39:22:19

שיהיו להם זכויות דיבור,
זכויות כתיבה בסוציאליזם,

00:39:31:02 00:39:26:16

שהאדמה תהיה לכולם
ולא תהיה של בודדים,

00:39:36:04 00:39:31:04

לכן הוכרז "מרט לארשו"
(אדמה לכל מי שמעבד אותה),

00:39:41:02 00:39:36:06
וזו הייתה הסיבה שהיו קרקעות
ליהודים עד שעלינו ארצה.

00:39:44:16 00:39:41:04
זה היה כמו חוק, ההכרזה הזו?
- כן, חוק שהאדמה תהיה לכולם,

00:39:49:20 00:39:44:18
הוכרז "מורט לארשו".
לפני זה נניח לך אין אדמה,

00:39:54:22 00:39:49:24
את מחכירה אדמה מנוצרים,
הם היו המחליטים.

00:39:57:01 00:39:54:24
נניח הרווחת עשרה שקים
של גרעיני תבואות,

00:39:59:24 00:39:57:03
הבעלים של האדמה יכול לדרוש
ממך לתת לו חמישה מהשקים.

00:40:03:24 00:40:00:01
את עשית את כל העבודה
מתהליך החרישה עד איסוף היבול,

00:40:07:09 00:40:04:02
את לוקחת את השכר שלו
עד לבית שלו.

00:40:10:17 00:40:07:12
כעת "דרג" עלה לשלטון
והכריז "מרט לארשו",

00:40:14:23 00:40:10:19
כלומר, כל מי יכול לעבד אדמה,
יקבל אדמה, באזור המגורים שלו.

00:40:18:11 00:40:15:00
לכן כל מי שרצה, קיבל
אדמה באזור המגורים שלו.

00:40:24:02 00:40:18:14
ואת היית מפיצה את המצע?
- כן, אני הסתובבתי בין הכפרים,

00:40:26:19 00:40:24:04
והסברתי למה זה

שלטון טוב לכולם,

00:40:33:08 00:40:26:21
מה זה סוציאליזם, כך הפצתי
את זה, זה היה עיסוקי העיקרי.

00:40:37:22 00:40:33:10
לתמוך, לישון ולמחרת
בבוקר שוב לתמוך בשלטון.

00:40:40:16 00:40:37:24
מה היית אומרת להם?
- לציבור?

00:40:42:22 00:40:40:18
כן.
- למשל הייתי אומרת להם,

00:40:46:08 00:40:42:24
הכרזה הזו טובה בשבילנו,
השלטון הזה טוב עבורנו,

00:40:50:20 00:40:46:11
המהפכה הזו היא שלנו,
שכדאי לנו ללמוד,

00:40:56:02 00:40:50:22
כי היו חייבים לדעת קרוא וכתוב,
כולל המבוגרים שביניהם,

00:41:05:09 00:40:56:07
שידעו להתארגן ולדון
על נושאים רלוונטיים,

00:41:10:00 00:41:05:12
מצד שני היו דברים
שדרג היה עושה,

00:41:15:02 00:41:10:02
למשל היה אומר, ההוא שייך למפלגה
הזו והוא אויב שלנו וכו', וכו',

00:41:18:11 00:41:15:04
והיה מוציא להורג גם,
אבל העיסוק שלי היה ללמד.

00:41:22:06 00:41:18:15
אבל את קיבלת את האג'נדה של השלטון?
- כן, כי אני יודעת שזה טוב לציבור.

00:41:26:08 00:41:22:08

הבנת שזה מועיל?
- כן, הבנתי שזה מועיל לציבור.

00:41:30:11 00:41:26:10

כמו שאמרת, כשלקחו אותי
בהתחלה, לא ידעתי כלום,

00:41:34:04 00:41:30:13

לכן אמרתי לעצמי בהתחלה, מה הם
רוצים ממני? גם לא יכולתי לסרב.

00:41:38:16 00:41:34:06

אחרת מה שמחכה לך זה משהו אחר,
לכן קיבלתי את ההצעה, הסכמתי.

00:41:43:14 00:41:38:20

אני לא הלכתי לשם בהתחלה, רציתי
שיפור בשכר, כי הייתה לי עבודה,

00:41:46:05 00:41:43:16

כי הייתה לי עבודה.
אם לא הייתה לי עבודה,

00:41:47:21 00:41:46:07

אפשר להגיד שהלכתי
לעבוד בשביל שכר,

00:41:49:17 00:41:47:23

אבל בפועל לא הלכתי
לשם כי רציתי עבודה.

00:41:53:01 00:41:49:19

היה מכתב שקיבלתי משלטון דרג,
לקחו אותי לעבודה,

00:41:59:07 00:41:53:04

בהתאם למה שכתוב במכתב,
היו משלמים שכר של כ-275 ביר,

00:42:02:08 00:41:59:09

אבל זה היה כ-200 אלף ביר
במונחים של אותו זמן.

00:42:05:16 00:42:02:10

זה היה קונה הכול,
היה ערך גבוה לכסף.

00:42:09:21 00:42:05:18

ובכן, הסכמתי לעבוד,

עבדתי בזה כמה שנים.

00:42:15:21 00:42:09:24

איך הייתה העבודה?
למשל הגעת לכפר כלשהו...

00:42:20:10 00:42:15:23

בהתחלה, כשהייתי בגונדר,
זה למשל בתוך העיר,

00:42:24:14 00:42:20:13

וזו תמונה בכפר, הייתי הולכת
לכל מיני כפרים שונים,

00:42:28:02 00:42:24:17

אוספת את אנשי הכפר,
גברים ונשים, ומלמדת אותם,

00:42:34:13 00:42:28:04

היית ישנה שם?
- אני ישנה באזור שאני הולכת אליו,

00:42:39:23 00:42:34:15

למשל אם אני הולכת מגונדר לדברטבור,
לא הייתי חוזרת באותו יום, ישנה שם.

00:42:42:21 00:42:40:00

אפילו יכול לקרות מצב שאני נשאת
יומיים-שלושה שם, אם יש עבודה.

00:42:48:06 00:42:42:23

לפעמים, אנשים בכפרים שאת קובעת
איתם בשעה 10 בבוקר, מגיעים בערב,

00:42:54:21 00:42:48:08

לפעמים לא באים בכלל, יש כאלה
שאומרים גם שאנשים לא מסכימים,

00:42:56:10 00:42:54:23

העבודה לא הייתה קלה.

00:43:01:22 00:42:56:12

איך הם ראו את השלטון?
האם קיבלו אותו?

00:43:03:02 00:43:01:24

יש שקיבלו
ויש שהתנגדו, למה?

00:43:07:02 00:43:03:04

כי היו ארגונים מתנגדים שהיו באים אליהם בלילות והיו מסיתים אותם,

00:43:16:07 00:43:07:04
למשל היו מבטיחים להם כל מיני הבטחות, האנשים היו מבולבלים,

00:43:19:01 00:43:16:10
מצד אחד, שלטון דרג הורג את ילדיהם,

00:43:24:04 00:43:19:03
בתואנות שהם התנגדו לשלטון, שהפיצו דברי הסתה, וכו'.

00:43:27:15 00:43:24:06
מצד שני, אנחנו מלמדים על הכרזת "מרט לארשו", ושהשלטון טוב לציבור.

00:43:34:13 00:43:27:17
זה בלבל את הציבור, במי יצדד? יהיה בצד שלנו שמלמדים אותו,

00:43:40:16 00:43:34:16
או בצד דרג או במתנגדים שבאים ללמד אותו בלילות?

00:43:45:23 00:43:40:19
זה הייתה בעיה גדולה, היו הרבה בעיות באתיופיה באותה תקופה.

00:43:51:01 00:43:46:00
איך זה בכפרים, כשאת הולכת אליהם,

00:43:53:15 00:43:51:03
אנשים בכפרים מקבלים אותך, אין בעיה עם זה?

00:43:55:11 00:43:53:17
הציבור אוהב אותך, מכבד אותך?

00:43:59:08 00:43:55:14
אני שואלת מבחינת המדינה, האם היית רואה שם חיילים?

00:44:08:14 00:43:59:10
אז החיילים לא היו הולכים לשם, גם לא לערים,

00:44:12:20 00:44:08:16
אחרי שאת מגיעה לכפר,
איך היית מקיימת את האספה?

00:44:16:16 00:44:12:22
אני לא אוספת אותם בעצמי,
שולחים הודעה לוועד החקלאים.

00:44:20:24 00:44:16:20
ראשית, אני הולכת לשם.
אם הרבה נשים מגיעות לאספה,

00:44:25:10 00:44:21:02
כי בשביל הגברים, יש הבנים שלנו,
אבל את הבנות הם מתקשים ללמד,

00:44:28:16 00:44:25:12
כי הן אפילו לא אומרות
לך בנות כמה הן,

00:44:32:01 00:44:28:18
למשל אם את באה לאספה עם בעלך,
אם אני שואלת אותך, בת כמה את,

00:44:34:15 00:44:32:03
את עונה לי, שבעלי יגיד לך,
אבל אני לא מכירה אותו.

00:44:37:03 00:44:34:18
את לא אומרת לי איך קוראים לו,
אלא אומרת "הוא", בגוף שלישי.

00:44:40:03 00:44:37:05
יש הרבה גברים,
איך אני אדע מי זה הוא,

00:44:44:18 00:44:40:05
דבר שני, הן בכלל לא רוצות להגיד
את הגיל שלהן, כמה ילדים יש להן,

00:44:48:13 00:44:44:21
לא רוצים להגיד את השמות שלהן.
- מה הסיבה?

00:44:53:04 00:44:48:16
אני לא יודעת מה הסיבה, זו הייתה
בעיה באתיופיה, הן לא אומרות לך.

00:45:00:02 00:44:53:07

אחרי שוועד החקלאים הבטיח שיאסוף את האנשים שאנחנו נגיע לדבר איתם,

00:45:02:16 00:45:00:04
אחרי זה, כשאנחנו מגיעים לשם, אומרים לנו, אין אנשים.

00:45:09:16 00:45:02:18
תישארו פה ומחר נאסוף את כולם, לכן יוצא מצב שאת נשארת בכפרים,

00:45:18:05 00:45:09:19
אפילו ספסל אין כדי לישון עליו, יושבת על אבנים, הבתים...

00:45:22:14 00:45:18:07
לכן, בלית ברירה, מעבירה לילה בלי לישון, לא ישנה בכלל.

00:45:24:08 00:45:22:16
העבודה הייתה קשה?

00:45:27:20 00:45:24:10
כשאת הולכת לכפר, אז כן, זה היה קשה.

00:45:31:03 00:45:27:22
בערים זה לא קשה, אבל בכפרים היה מאוד קשה,

00:45:35:04 00:45:31:05
היית בכפר אחד או שהיית הולכת גם לכפרים אחרים?

00:45:41:12 00:45:35:11
באזור גונדר לא הלכתי רק לכפר שנקרא "צ'ילגה".

00:45:50:02 00:45:41:17
בכל השאר, הומרה, אבידראפי, הייתי בכל הכפרים.

00:45:54:03 00:45:50:04
כמו שאמרתי, לא הייתי רק בכפר אחד, צ'ילגה, בכל אזור גונדר,

00:46:04:23 00:45:54:06
לא הייתי רק בצ'ילגה ובמטמה. למשל דבר אחד מעניין שקרה לי,

00:46:15:20 00:46:05:01
ב-1971 לפי הספירה האתיופית, יכול להיות שאני מתבלבלת, זה לא חשוב,

00:46:19:21 00:46:15:22
לפי הספירה הלועזית,
נדמה לי היה 1980 או 1982.

00:46:31:15 00:46:20:01
היהודים מטיגראי נתפסו בדרכם לסודן,
נתפסו במטמה וכלאו אותם בהומרה.

00:46:38:17 00:46:31:17
לא בדיוק כלאו אותם,
אבל התחילו להשגיח עליהם בעיר.

00:46:41:12 00:46:38:21
אני לא יודעת
איך היו משגיחים עליהם.

00:46:50:17 00:46:41:14
מושל גונדר החליט לשלוח אותי לשכנע
אותם שלא ילכו, כי גם אני יהודייה.

00:46:56:24 00:46:50:20
כך ששלחו אותי לשם, אבל
לא אמרו לי על סיבת ההחלטה,

00:47:02:23 00:46:57:01
לא אמרו לי להפיץ על תוכן
של סרט שהיה חדש באותה תקופה,

00:47:05:23 00:47:03:02
הסרט סיפר על מאבקים וניצחונות,

00:47:11:13 00:47:06:00
ביקשו שאתרגם את הסרט לחיילים.
- באיזו שפה היה הסרט?

00:47:14:24 00:47:11:15
רואים את הסרט
אבל לא שומעים את המילים,

00:47:17:16 00:47:15:06
לכן אני הייתי
צריכה לפרש.

00:47:23:04 00:47:17:18
באותה תקופה, בעלי נהרג ע"י אחד
מארגון E.D.U, ונקבר באותו אזור,

00:47:28:15 00:47:23:08
ואני הייתי צריכה לראות את הקבר
שלו, לכן הסכמתי והלכתי לשם.

00:47:33:00 00:47:28:18
התמונה שראית מקודם,
צילמתי אותה כשהלכתי לשם,

00:47:41:01 00:47:33:02
כי הייתי צריכה ללבוש
את זה כדי ללכת לשם,

00:47:45:17 00:47:41:05
אחרת בדרך יהיו בעיות רבות,
לכן לבשתי בגדי בנים.

00:47:51:18 00:47:45:20
היית צריכה להתלבש כמו גבר?
- כן, את חייבת להראות כמו גבר.

00:47:55:02 00:47:51:20
הסיבה היא כדי להראות
כמו גבר או ש...

00:48:00:00 00:47:55:05
כן, כדי להראות כמו גבר,
וגם כדי שתיראי כחייל.

00:48:06:17 00:48:00:03
כי היו הולכים כמה רכבים ביחד,
רכב אחד לבד לא יכול היה לנסוע,

00:48:10:20 00:48:06:20
כל רכב מלווה בחיילים.
הדרך לשם ארכה יומיים של נסיעה,

00:48:13:08 00:48:10:22
בנסיעה לשם לא נתקלנו בבעיות,

00:48:20:07 00:48:13:10
כשישנים בדרך, אם החיילים ידעו
שאת בת, יכולים לעשות כך כרצונם,

00:48:24:14 00:48:20:09
לכן הייתי חייבת לראות כמו גבר.
- מה עם הקול?

00:48:27:01 00:48:24:16
לא הייתי מדברת.

- פשוט שותקת?

00:48:29:20 00:48:27:03

כן, לא הייתי מדברת,
עד שאני מגיעה להומרה.

00:48:36:05 00:48:29:22

כשהגענו להומרה, בערב,
הזמרת "קנובש מולה",

00:48:41:23 00:48:36:08

אבא שלה היה חבר שלי, קולגה,
הוא היה מושל אזור הומרה,

00:48:46:11 00:48:42:01

כשהגענו לשם, הוא קיבל אותנו,
לקח אותנו לביתו עד הערב,

00:48:51:15 00:48:46:13

לפני שהולכים, בודקים
את האנשים העצורים,

00:48:59:01 00:48:51:17

הם מכינים "דבו", היה הרבה עשן,
היו מבוגרים וילדים קטנים ביניהם.

00:49:03:02 00:48:59:03

כלומר, העצורים בהומרה,
שאלתי, מי אלה?

00:49:06:12 00:49:03:05

אמרו לי, אלה אנשים שרצו
לצאת מהמדינה ונתפסו,

00:49:10:07 00:49:06:15

תזכרי שאף אחד לא אמר לי שהם
יהודים, כל החברים שלי נוצרים.

00:49:14:15 00:49:10:09

אף אחד לא סיפר לי
וגם לא היה זמן לשאול,

00:49:18:11 00:49:14:18

ניסיתי להתקרב אליהם,
אבל העשן לא נתן לי.

00:49:22:23 00:49:18:13

זה היה בערב בשעה שש בערך.
אחרי זה הלכנו לבית מולא,

00:49:26:05 00:49:23:00
שם אכלנו ארוחת ערב,
דיברנו ושיחקנו, בסוף הערב,

00:49:31:09 00:49:26:12
לפני שהלכנו לישון, אמרו לי,
פנטו, את יודעת למה באנו לפה?

00:49:32:23 00:49:31:11
אז שאלתי, למה באנו?

00:49:36:11 00:49:33:00
אמרו לי, אלה שראית
קודם, הם יהודים,

00:49:41:18 00:49:36:13
ואנחנו צריכים
לשכנע אותם שלא ילכו,

00:49:45:14 00:49:41:20
אמרו לי, הנה זה מה
שכתוב בשבילך, ונתנו לי,

00:49:54:06 00:49:45:17
כתוב שם, אני גם יהודייה כמוכם,
למה אתם הולכים, הממשלה נתנה אדמות,

00:50:02:01 00:49:54:10
אעזור לכם, אני לא ידעתי
איפה אני נמצאת באותו רגע.

00:50:07:05 00:50:02:04
לא כיוון שלא יכולה לדבר,
אלא לא אהבתי את מה שעשו.

00:50:09:10 00:50:07:07
כי לקחו אותי בתואנות כגון,
תלכי לראות את הקבר של בעלך,

00:50:14:10 00:50:09:12
תתרגמי סרט לחיילים,
אבל הכול השתנה, מאוד נבהלתי.

00:50:19:00 00:50:15:10
השעה הייתה בערך
שתיים עשרה בלילה,

00:50:27:12 00:50:19:02
שתקתי הרבה זמן, ואז שאלו אותי,
מה את אומרת? הבוס שלי גם היה שם.

00:50:38:09 00:50:27:15
יש את אלוהים, או שיהרוג אותי
או שיהרוג את האנשים האלה,

00:50:41:20 00:50:38:12
אבל אני לא מתכוונת
בבוקר ללכת ולדבר איתם,

00:50:44:06 00:50:41:22
בשום פנים ואופן לא.

00:50:49:17 00:50:45:03
אתכם שלחו לעשות את העבודה,
אבל לי לא אמרו מי ששלחו אותי.

00:50:54:22 00:50:49:19
הוא מפחד ממני? הוא יכול להרוג,
אז גם אותי יכול להרוג,

00:50:58:23 00:50:56:09
לא פחדת?

00:51:02:24 00:50:59:00
לא פחדתי בכלל, כי אני יודעת
כבר שהולכים להרוג אותי.

00:51:05:07 00:51:03:03
כלומר, אם תסרבי?
- כן.

00:51:13:09 00:51:05:10
למחרת בבוקר העירו את כולם,
אמרתי לעצמי, טוב, וקמתי.

00:51:18:13 00:51:13:12
התלבשנו והלכנו לשם, כשהגענו למקום,
כולם חצו את הנהר בקרבת מקום והלכו.

00:51:20:18 00:51:18:15
ברחו?
- כן, ברחו. כולם!

00:51:26:19 00:51:20:22
לקחו את הכלים שלהם,
נשאר שם רק עשן שלא כיבו,

00:51:35:07 00:51:26:23
בחיים שלי לא הייתי שמחה
כמו באותו יום, מאוד שמחתי.

00:51:39:23 00:51:35:11
זה היום שאני יכולה לומר
שהיה הכי שמח בחיי,

00:51:44:21 00:51:40:01
איך חצו את הנהר הגדול,
אין לי מושג.

00:51:50:22 00:51:45:04
מסתבר ששילמו עשרה
או עשרים ביר לנפש ועזרו להם לחצות.

00:51:55:11 00:51:51:01
אז שאלו מה עושים?
אני אמרתי להם, לי עזר אלוהים,

00:51:58:06 00:51:55:15
אבל אתם תעשו מה שאתם רוצים,

00:52:02:00 00:51:58:08
אמרתי, בואו נלך לאן שצריך
לתרגם ונחזור הביתה,

00:52:08:14 00:52:02:21
אמרו שצריך לעקוב אחרי אלה שברחו,
העלו מסוק, ועקבנו אחריהם.

00:52:11:19 00:52:08:17
אבל לא בידינו, מה לעשות,
כי זה מחוץ לגבול שלנו,

00:52:14:12 00:52:11:22
מדובר באדמת סודן,
עיר שנקראת "עמדעית".

00:52:16:02 00:52:14:14
אבל לא חציתם את הגבול?

00:52:22:05 00:52:16:04
חצינו אותו, אבל הם עלו
על משאיות והגיעו לעיר.

00:52:27:04 00:52:22:07
לנו אין ברירה כי זו ארץ זרה,
לכן זה היה היום הכי שמח עבורי,

00:52:31:21 00:52:27:09
וזו הייתה המשימה שהכי לא אהבתי
מכל המשימות שקיבלתי לבצע.

00:52:35:15 00:52:31:23
אחר כך, אחרי שתרגמנו
את הסרט ובדרך חזרה הביתה,

00:52:38:07 00:52:35:19
פתחו עלינו בירי
מתנגדי השלטון, ה-E.D.U.

00:52:41:14 00:52:38:09
נתקענו בדרך שלושה ימים,
ללא אוכל וללא מים.

00:52:43:03 00:52:41:16
למה ירו עליכם?

00:52:46:16 00:52:43:05
אלה היו מתנגדי השלטון,
ארגון שנקרא E.D.U,

00:52:49:00 00:52:46:20
ירו עלינו פגזים.
- זה היה מדובר?

00:52:55:08 00:52:49:02
כן, זה במדבר, פגזים ירו עלינו,
פגעו ברכבים שלנו, ושל החיילים,

00:52:58:23 00:52:55:11
אני נשכבתי בגלגלי אחד הרכבים.
- לאורך שלושה ימים?

00:53:03:15 00:52:59:00
כן, שלושה ימים!
כל פעם שהתקדמנו קצת, ירו עלינו.

00:53:07:03 00:53:03:17
בסוף, בעזרת ה',
הגענו לעיר גונדר,

00:53:12:02 00:53:07:05
זהו, זה, מכל מה שעשיתי,
אני זוכרת הכי הרבה.

00:53:15:05 00:53:12:04
היום שבו הם ברחו
היה יום משמח עבורי.

00:53:18:12 00:53:15:07
היום שבו הכי סבלתי, המלחמה

שנתקלנו בה בחזרה הביתה.

00:53:24:24 00:53:18:14
אני לא יורה כי לא יודעת לירות,
אני אפילו לא יכולה להגן על עצמי.

00:53:28:06 00:53:25:02
אני רק מכסה את הראש
בכל פעם שירו עלינו.

00:53:33:05 00:53:28:08
זה לא היה קל, מכל מה שעברתי,
זה היה הכי קשה,

00:53:38:13 00:53:33:10
עוד דבר אחד ששימח אותי הוא,
זה סרט שכולם רואים,

00:53:41:04 00:53:38:15
מי שחולק על דבריי
יכול להתנגד,

00:53:44:20 00:53:41:06
מי שרואה או שומע,
יכול לתת את חוות הדעת שלו,

00:53:50:17 00:53:44:23
בזמן שגרתי באדיס אבבה, עזרתי להרבה
משפחות יהודיות בזמן עלייתם ארצה,

00:53:55:01 00:53:50:20
קיבלתי על זה תעודת הוקרה
משגרירות ישראל,

00:53:57:21 00:53:55:04
צר לי שהתעודה
הלכה לאיבוד,

00:54:02:20 00:53:57:23
אבל אני אמצא אותה,
היא בטח איפשהו בבית.

00:54:10:23 00:54:02:22
משמח אותי שקיבלתי כל משפחה
שהגיעה לאדיס בלי שיימאס לי.

00:54:15:11 00:54:11:00
מי שרצה לשכור, ליוויתי לשכירות,
קרובי משפחה שבאו, הפגשתי ביניהם.

00:54:19:19 00:54:15:14
הייתי גרה קרוב לתחנה המרכזית,

00:54:24:12 00:54:19:22
כשלמשפחות יהודיות
היו שולחים כסף דרכי,

00:54:31:15 00:54:24:15
אני הייתי מוציאה ונותנת
להם את כספם בלי להוריד אגורה,

00:54:39:10 00:54:31:19
הייתי נוסעת אליהם על חשבוני ועם
עוד ציוד ממני ונותנת להם עם הכסף.

00:54:44:21 00:54:39:13
לפעמים אנשים היו אומרים לי,
מי שעוזר ומחליף דולרים לביר,

00:54:50:02 00:54:44:23
מקבל עמלות על זה, הייתי אומרת, אם
יכולתי אני בעצמי הייתי עוזרת להם,

00:54:54:24 00:54:50:04
אז איך אני יכולה לקחת
ממה שמישהו אחר עוזר להם?

00:54:57:23 00:54:55:02
אם את שולחת ארבע מאות דולר,
אני נותנת לקרובים שלך 400 בדיוק.

00:55:03:04 00:54:58:00
ואם אני צריכה כסף, אפנה
אליוך ולא אליהם כי הם בגלות,

00:55:06:10 00:55:03:06
והם מחכים לעלות ארצה,
לביר אחד יש ערך עבורם.

00:55:10:01 00:55:06:12
אני הייתי עוזרת להם במה שיש לי,
נותנת להם סוכר, בונה, גפרורים,

00:55:15:09 00:55:10:04
גפרורים היו יקרים אז.
כל זה מאוד משמח אותי,

00:55:21:22 00:55:15:11
בנוסף לתעודה שקיבלתי מהשגרירות,
איך מודים לי האנשים שעזרתי להם,

00:55:31:24 00:55:21:24
כשפוגשים אותי כאן,
זה מאוד משמח אותי.

00:55:35:17 00:55:32:01
למשל היום פגשתי אחת,
כשיצאתי מקופת חולים,

00:55:38:19 00:55:35:19
כבר ממרחק גדול
התחילה להגיד, כפרה עלייך,

00:55:42:19 00:55:38:21
היא בעצמה לא מכירה אותי,
אלא פשוט עזרתי למשפחה שלה,

00:55:46:14 00:55:42:21
היו אצלי 11 נפשות בבית שלי,
אירחתי אותם אצלי.

00:55:48:06 00:55:46:16
זה קרה באדיס אבבה?
- כן, באדיס אבבה.

00:55:51:01 00:55:48:08
הדירה שלי הייתה דירה
בת שלושה חדרים, די צפופה,

00:55:56:19 00:55:51:03
אבל היו ישנים על הרצפה.
אם חסר אוכל, הייתי קונה,

00:56:00:10 00:55:56:22
אם לא הכנתי אצלי,
אין בעיה, אני קונה.

00:56:10:03 00:56:00:13
זה מאוד משמח אותי, אבל היו שאמרו
עליי שתומכת במשטרה ומסגירה אנשים.

00:56:14:10 00:56:10:07
היו מפיצים עליי שמועות שקריות,
שמועות שיכולות לסכסך בינך לקרובים.

00:56:20:01 00:56:14:12
את מי הסגרת? למי גרמתי בעיות?
את מי רצחתי?

00:56:27:09 00:56:20:04

יש אנשים שמדברים עלייך
בגלל התפקיד שלך ולא המעשים שלך.

00:56:34:06 00:56:27:11
אני אומרת, עיתונאים הם רעים,
אבל במציאות יש עיתונאים טובים,

00:56:39:06 00:56:34:09
כל אחד צריך לקבל מה שמגיע לו,
לפי מה שעשה.

00:56:45:05 00:56:39:09
ובכן, אותי זה מאוד משמח שעזרת
לכל אלה שהיו בדרך לעלות ארצה.

00:56:50:09 00:56:45:08
בנוסף היו אצלי שני ילדים
שההורים שלהם היו בארץ,

00:56:55:24 00:56:50:12
בני עשר ושבע,
טיפלתי בהם שלוש שנים.

00:56:59:17 00:56:56:01
כשקיבלו אישור עלייה,
הם עלו ארצה,

00:57:02:23 00:56:59:19
כיום אחד בעפולה והשנייה בחיפה
שניהם נשואים ונולדו להם ילדים.

00:57:05:01 00:57:03:00
היו להם הורים?

00:57:11:20 00:57:05:03
כן, ההורים של הבת
עלו ארצה דרך סודן,

00:57:21:08 00:57:11:23
אבא של הבן נשאר באתיופיה,
הוא נולד מאימא אחרת.

00:57:25:15 00:57:21:10
אחים שלו היו מכים אותו
כי הוא היחיד שנשאר באתיופיה,

00:57:28:22 00:57:25:18
אחותי חנה, שהכירה את המקרה,
הוציאה את הילד מביתו,

00:57:30:22 00:57:28:24
ושלחה אותו אליי לאדיס אבבה.

00:57:35:15 00:57:31:00
לא היה קל לסדר להם
אישור כניסה לארץ,

00:57:41:13 00:57:35:18
לפעמים בדירה שלי
היו ישנים עד שלושים אנשים.

00:57:46:05 00:57:41:16
כלומר, איפה שאת גרה?
- כן. הייתה דירה מאוד קטנה.

00:57:49:19 00:57:46:07
אם זה היה גדול כמו הבית הזה,
זה היה יכול להיות מספיק,

00:57:54:10 00:57:49:21
במהלך כל העבודות שעשית,
בין אם בגונדר או באדיס אבבה,

00:57:59:02 00:57:54:13
איך היו הקשרים עם ההורים?
האם היו באים לבקר אותך?

00:58:02:15 00:57:59:04
ההורים שלנו תמיד
היו באים, הם תמיד איתנו,

00:58:05:09 00:58:02:17
אנחנו הלכנו אליהם
רק כשהתאפשר לנו,

00:58:09:00 00:58:05:12
אבל הם, אם אומרים להם
לבוא אלינו, היו באים.

00:58:12:10 00:58:09:02
לפעמים באים ביחד,
אם אין בעיות בבית,

00:58:14:16 00:58:12:13
אם יש בעיות, היו באים
אלינו רק אחד מהם,

00:58:20:05 00:58:14:18
מה שמעניין הוא, אחרי שאנחנו התחלנו
לעבוד, גם ההכנסות של ההורים גדלו,

00:58:26:04 00:58:20:07
לא כיוון שהיינו נותנים להם כסף,
אלא היה הולך טוב לאבא עם המסחר.

00:58:31:01 00:58:26:06
לכן כיוון שהיו מסודרים, היו מביאים
לנו הרבה דברים כשבאים לבקר אותנו.

00:58:37:04 00:58:31:06
היו מביאים שירו, פלפל,
בצל, עדשים וכו'.

00:58:44:07 00:58:37:07
אהבנו אותם מאוד, כיבדנו אותם מאוד,
היינו מאוד שמחים לראות אותם,

00:58:50:18 00:58:44:10
ואנחנו גם לא עובדים כשהם באים.
פעם אני לוקחת חופש, פעם אחותי,

00:58:52:13 00:58:50:20
כך היו לנו חיים טובים.

00:58:58:04 00:58:52:15
כשעבדת כתומכת בשלטון
והיית מדברת עם אנשים בכפר,

00:59:05:24 00:58:58:06
על מה היית מדברת איתם?
- ראשית כל, מה שהייתי עושה,

00:59:12:20 00:59:07:00
הייתי פותחת ושואלת לשלומם,
ושואלת האם יודעים למה אנו שם,

00:59:17:03 00:59:12:24
הייתי שואלת מה שמותיהם,
מי מבניהם שרצה לומר לי,

00:59:23:03 00:59:18:04
כמה ילדים יש לכל אחד,
מה אתם עושים ביום יום,

00:59:26:16 00:59:23:12
באיזו שנה נולדתם?

00:59:36:04 00:59:26:21
איזה הבדלים יש בין המשטר הנוכחי
לבין המשטר הקודם,

00:59:42:24 00:59:36:08
מה דעתכם על ההכרזה שיצאה?
האם זה עזר לכם או לא?

00:59:49:10 00:59:43:02
אני באה אליכם כדי שנדון בזה
בהרחבה, מה הדעות שלכם בנושא.

00:59:53:19 00:59:49:13
כך הייתי שואלת אותם
אבל הרוב לא היו עונים לי,

00:59:58:09 00:59:53:21
אבל אני ממשיכה, אומרת להם,
שהשלטון בא להיטיב עמנו,

01:00:02:18 00:59:58:12
לתת אדמה למי שלא היה לו,
שכל אחד יוכל ללכת ללמוד,

01:00:09:22 01:00:02:21
לפתוח בית ספר בכל מקום,
שירות רפואי בכל מקום.

01:00:15:21 01:00:10:00
לא תהיה יותר אנאלפביתיות,
מספיק להשתעבד לאנשים אחרים,

01:00:25:15 01:00:15:23
נהיה עצמאים, כך הייתי מדברת איתם,
בסוף ההרצאה, היה לי מוטו והכרזה.

01:00:32:07 01:00:25:19
כגון, ניצחון למהפכה, חוזק למהפכה,
נילחם ביחד, נשתף פעולה,

01:00:37:07 01:00:32:10
נבנה את המדינה שלנו,
אתיופיה, זהו, בקיצור.

01:00:41:24 01:00:37:18
האם אחרי שמסיימת להרצות,
הם משתתפים ושואלים?

01:00:44:18 01:00:42:03
אחרי שאני מסיימת,
הנשים לא שואלות הרבה.

01:00:49:03 01:00:44:22

הבנים בדרך כלל עומדים מאחור,
נשענים על המוטות שלהם.

01:00:53:19 01:00:49:08
רק הבנים שואלים,
הבנות לא שואלות בכלל.

01:01:00:14 01:00:53:21
הן לא אומרות מה השמות שלהן,
לא אומרות כמה ילדים יש להן,

01:01:05:18 01:01:00:16
לא אומרות מה שמות בעליהן,
הן מאוד שקטות.

01:01:12:00 01:01:05:21
זו תרבות שעד היום הזה
לא הכרתי אותה,

01:01:17:10 01:01:12:05
הבנים שואלים שאלות,
וכך בעצם ענינו גם לנשים,

01:01:24:12 01:01:17:12
אבל לפעמים, כשישנו שם,
מי שנמצאות בבית הן הנשים.

01:01:27:21 01:01:24:14
כאן היו לי הזדמנויות טובות
להסביר להן איך אני למדתי,

01:01:33:07 01:01:27:24
למה אני עושה את מה שאני עושה,
מסבירה להן בהרחבה.

01:01:37:09 01:01:33:14
לאנשים בכפר
לא מספרת על פוליטיקה,

01:01:40:09 01:01:37:11
ולא תוכלי לומר להם, ההוא
אמר כך והיא אמרה כך.

01:01:42:16 01:01:40:11
כי הם לא יבינו?
- לא יבינו.

01:01:46:15 01:01:42:20
כשעבדת בתחום זה
לא היית מפחדת?

01:01:49:05 01:01:46:17

היו לי פחדים, כי אני
לא יודעת מתי יהרגו אותי,

01:01:51:14 01:01:49:07

למה?
- יש ארגון הנקרא אהפ"ה,

01:01:59:06 01:01:51:16

ארגון המתנגד לשלטון,
יש את ה E.D.U, יש את וויינה,

01:02:02:24 01:01:59:09

שבא לשחרר את חבל ארץ טיגראי.

01:02:07:12 01:02:03:01

כל אלה מחפשים להרוג
כל מי שעובד עם השלטון,

01:02:11:00 01:02:07:14

והשלטון מחפש להרוג
את אנשי ארגוני ההתנגדות,

01:02:18:05 01:02:11:02

לכן לא רק עליי הייתי מפחדת,
פעם אחת הבן שלי נעלם, הבן הקטן,

01:02:22:16 01:02:18:07

חיפשנו אותו בעזרת המשטרה בכל העיר.
- מה חשבת שקרה לו?

01:02:29:19 01:02:22:18

חשבתי שלקחו אותו, למה?
כי השם שלו היה "אנדינט",

01:02:33:06 01:02:29:23

אבל כיוון שהוא נולד
"ביום העובד",

01:02:36:16 01:02:33:08

כל אלה שעובדים איתי
קוראים לו "מאי דיי",

01:02:40:17 01:02:36:18

כולם יודעים ש"מאי דיי",
זה אומר "יום הפועלים הבינלאומי".

01:02:44:04 01:02:40:19

בעולם חוגגים את "יום העובד", נכון?

- כן, כן.

01:02:50:01 01:02:44:06
חוגגים באחד במאי, לכן קראו לו
"מאי דיי", כי נולד באותו יום,

01:02:56:11 01:02:50:03
עד היום קוראים לו כך, היו בעיות
רבות, הייתי מפחדת שיהרגו אותו,

01:02:59:10 01:02:56:14
לא הייתי נותנת לו
ללכת עם העוזרת לשוק.

01:03:01:20 01:02:59:12
ובכן, חיפשנו אותו
בעזרת המשטרה לאורך לילה,

01:03:09:04 01:03:01:23
אבל הוא היה במקרה במטבח באותו יום.
- אבל אחרי זה מצאת אותו.

01:03:12:09 01:03:09:07
היו פחדים, כל הזמן את הולכת
תוך שמירה על הסביבה שלך,

01:03:15:14 01:03:12:11
אני כל הזמן הייתי הולכת
עם אקדח, כל הזמן,

01:03:18:08 01:03:15:16
רק כשעליתי ארצה זה ירד מהכרית שלי.
- באמת?

01:03:21:07 01:03:18:10
באמת.
- למדת לירות?

01:03:25:01 01:03:21:09
כן, אני יודעת לירות.
אבל אף פעם לא יריתי בו.

01:03:29:02 01:03:25:03
לא יצא לך לירות בו?
- לא, לא הייתי צריכה.

01:03:33:01 01:03:29:05
לא הייתה לך סיבה לירות?
- לא, לא הייתה לי.

01:03:40:15 01:03:33:03
גם כשאני עדיין מיוחדת, אבל להם
יש אנשים ספציפיים שמחפשים לפגוע,

01:03:43:01 01:03:40:17
לא הורגים את כולם,
את רק תומכת, לא הורגים את כולם.

01:03:46:12 01:03:43:03
חוץ מזה, הם יודעים
טוב מאוד מה את עושה.

01:03:53:02 01:03:46:14
יש כאלה שזוממים להסגיר אותם,
כאלה שעבדו איתם, אותם מחפשים,

01:03:54:11 01:03:53:04
אותי לא מחפשים.

01:03:57:08 01:03:54:13
מה עם מה שקשור לעבודה שלך,
כרגע דיברת על הרצון לשלטון?

01:03:59:11 01:03:57:10
בין כה וכה
הם לא מחפשים אותי,

01:04:02:20 01:03:59:14
היו הרבה מתנגדים מאהפ"ה
שנתפסו ודיברתי איתם.

01:04:07:23 01:04:02:22
אמרו לי שלא מחפשים אותי,
לא היו לי הרבה יריבים.

01:04:13:11 01:04:08:01
כל אחד פועל איך שנראה לו, ראשית
מי שתפס ראשון מנסה לגרוף תמיכה.

01:04:17:03 01:04:13:13
כמו שבארץ יש מפלגות שונות,
גם שם היו כאלה.

01:04:21:17 01:04:17:05
רק שהם היו מחפשים
להרוג אחד את השני,

01:04:26:16 01:04:21:19
פה פותרים מחלוקות בדיבורים,
או לכל היותר מקללים

01:04:29:05 01:04:26:18
כדי לפגוע ביריב ולהפיל אותו,
אבל שם תמיד יורים כדורים,

01:04:31:21 01:04:29:07
כך, מי שניצח ביריות,
תפס את השלטון, את מבינה?

01:04:38:04 01:04:31:23
לכן גם אם את תומכת בשלטון,
המתנגדים יודעים על כל אחד,

01:04:45:09 01:04:38:06
יודעים מי רוצה להזיק להם, אבל לי
לא עשו דבר, איני רוצה להזיק להם,

01:04:49:17 01:04:45:12
אני עושה את העבודה שלי,
שהציבור יתמוך בשלטון.

01:04:53:15 01:04:49:20
זה התפקיד שלי,
מה אכפת לי מאחרים,

01:04:56:15 01:04:53:17
אני לא יודעת מה הם עושים,
אני לא מכירה אותם.

01:04:59:03 01:04:56:17
למשל אני לא יודעת מה את עושה,
זה היה כך גם איתם.

01:05:02:24 01:04:59:06
אבל היו תומכי השלטון,
שלמדו עם המתנגדים,

01:05:07:05 01:05:03:01
שהיו איתם בתוכנית ממשלתית
"פיתוח ושיגשוג ביחד",

01:05:12:16 01:05:07:07
אבל נפרדו רק בהשקפתם הפוליטית,
אלה הפכו להיות אויבים.

01:05:15:24 01:05:12:18
גם התומכים בשלטון
עובדים בדיוק כמוני,

01:05:18:22 01:05:16:01

אבל אם הם תופסים את המתנגדים, הם
לא יעברו לסדר היום בלי לעשות כלום,

01:05:20:16 01:05:18:24
אבל אני לא מכירה
את המתנגדים.

01:05:23:16 01:05:20:18
אני הייתי בקורס, אחרי י"ב
ישר הלכתי לעשות קורס,

01:05:27:24 01:05:23:18
אחרי הקורס עבדתי במשרד החקלאות,
לכן לא מכירה את המתנגדים.

01:05:30:18 01:05:28:01
יכלו להיות החברים שלי,
אבל אני לא מכירה אותם,

01:05:38:09 01:05:30:20
אני רק עושה את העבודה שלי,
אפילו אם המתנגדים מתנצלים,

01:05:42:06 01:05:38:11
ורוצים לעבוד עם השלטון,
אנחנו היינו מלמדים אותם.

01:05:46:05 01:05:42:08
רק יצטרכו לעשות קצת ספורט
כל בוקר, ואחרי זה מלמדים אותם,

01:05:50:05 01:05:46:07
למה הם הלכו, מה צריך להיות
ואת כל זה אנחנו מלמדים אותם,

01:05:54:13 01:05:50:09
האם באמת חזרו לעבוד עם השלטון,
זו כבר שאלה אחרת.

01:05:59:21 01:05:54:16
זה היה עיקר עיסוקי, ללמד.

01:06:02:17 01:05:59:23
היית לוקחת ציוד כלשהו
או שהיית מעבירה בעל פה?

01:06:04:13 01:06:02:19
הייתי מעבירה בעל פה,
הייתי רגילה לזה,

01:06:06:04 01:06:04:15
הכול בעל פה?
- כן, בטח.

01:06:10:03 01:06:06:06
לא היו לך דברים להראות להם?
- לא היה כלום להראות להם.

01:06:13:09 01:06:10:05
אם אני צריכה לכתוב,
זה רק אחרי ההרצאה שלי.

01:06:17:00 01:06:13:11
כששואלים אותי שאלות,
הייתי כותבת את השאלות שלהם,

01:06:18:18 01:06:17:02
חוץ מזה, לא הייתי
צריכה לקחת כלום.

01:06:21:05 01:06:18:20
את מה שאני צריכה להעביר
הייתי לומדת בעל פה מראש.

01:06:26:07 01:06:21:07
הייתי הולכת רק עם האקדח שלי,
את האקדח הם לא היו רואים,

01:06:29:17 01:06:26:09
אף אחד לא היה רואה,
שמתי אותו מתחת למכנסיים.

01:06:33:00 01:06:29:20
הייתי לובשת מכנסיים רגילים,
והייתי מסתירה את האקדח שם.

01:06:36:12 01:06:33:02
אף אחד לא היה יודע
אם יש לי נשק או לא,

01:06:42:17 01:06:36:15
האקדח היה עליי מעל 20 שנה.
- אותו אקדח?

01:06:46:10 01:06:42:19
כן, אותו אקדח. האקדח הזה
היה בשימוש במשך 27 שנה.

01:06:52:24 01:06:46:12
איך הנשים היו מסתכלות עלייך,

שלא רגילות לראות אישה עם מכנסיים?

01:06:57:17 01:06:53:03

יש לה ידע, היא מורה,
איך ראו את זה?

01:07:02:04 01:06:57:19

באתיופיה אין בעיות עם זה,
שם מקבלים אותך איך שאת.

01:07:07:07 01:07:02:08

למעשה הבנים מפרגנים ומתפעלים
איך את הולכת כמו הבנים,

01:07:11:11 01:07:07:10

איך את ישנה בסביבה
של בנים כשבעלך לא איתך,

01:07:14:15 01:07:11:13

כאילו רק זו
הייתה הבעיה שלהם,

01:07:17:10 01:07:14:17

אבל אנחנו רק עסוקים
בעבודה ודבקים במטרה,

01:07:20:01 01:07:17:12

והיינו כמו אח ואחות,

01:07:26:00 01:07:20:03

מקדישים זמן לנושא של מגעים,
לא חושבים על זה בכלל.

01:07:32:05 01:07:26:03

בשבילי כולם היו אחים שלי,
לכן לא היינו חושבים על זה.

01:07:37:07 01:07:32:07

היו עוד מורות נוספות כמוך?
- כן, היו הרבה.

01:07:40:04 01:07:37:09

הייתם הולכים לכפרים
הרבה מורים ביחד?

01:07:42:23 01:07:40:07

למשל בתמונה כאן, שני אלה שיושבים
לידי, היו כאלה שהלכו איתי לכפר,

01:07:46:02 01:07:43:05

היו גם הרבה נשים,
היינו הולכים ביחד.

01:07:48:13 01:07:46:04
אם אין צורך בעוד כוח אדם, אז
הולכים שלושה ארבעה מורים ביחד,

01:07:52:13 01:07:48:15
אם צריך יותר כוח אדם, המשטרה
ואנחנו מתפזרים במקומות שונים.

01:08:03:01 01:07:52:16
אז נפגשים עם התומכים האחרים
מהעיר, נפגשים עם ראש העיר,

01:08:07:22 01:08:03:04
כך משלבים כוחות, הרי כולם עוסקים
באותה מטרה, כך היינו הולכים ביחד.

01:08:11:11 01:08:08:03
אחרי שעבדתי חמש שנים
והסתובבתי ועבדתי בכל הכפרים,

01:08:15:14 01:08:11:15
החלפתי מקום עבודה.
הגעתי לאדיס אבבה,

01:08:21:02 01:08:15:16
באדיס אבבה הועסקתי בתאגיד ענק
המפיץ מוצרים למקומות שונים.

01:08:24:11 01:08:21:06
מי שלח אותך לעבוד שם?
- השלטונות,

01:08:25:20 01:08:24:13
הוציא אותך מהעבודה הקודמת?

01:08:27:17 01:08:25:22
הוציא אותי משם
ושלח אותי למקום החדש.

01:08:30:20 01:08:27:19
השלטון עושה זאת, כי הוא
בעל הסמכות ויכול לעשות זאת,

01:08:39:02 01:08:30:22
לא רק אני, נשלחו למיני מקומות
שונים, בכל מיני מפעלים ותעשיות.

01:08:46:03 01:08:39:07
היו כאלה שנשלחו להרר, אריתריאה,
גומוגופה, איליבור, וכו'.

01:08:49:24 01:08:46:05
לי במקרה יצא והלכתי
לאדיס אבבה, עיר הבירה,

01:08:57:10 01:08:50:01
שם האירגון נקרא באנגלית,
Ethiopian democracation corporation.

01:09:05:10 01:08:57:12
תאגיד ההפצה האתיופי,
מפיצים מוצרים בכל אתיופיה,

01:09:07:11 01:09:05:14
מה היו מפיצים?

01:09:10:19 01:09:07:13
כל המוצרים, מכלי בית כגון סדינים,
עד משקאות כגון וויסקי,

01:09:11:24 01:09:10:21
מאיפה מביאים
את המוצרים האלה?

01:09:13:24 01:09:12:01
יש מוצרים שמייבאים מחו"ל
ויש מוצרים המיוצרים במדינה.

01:09:15:20 01:09:14:02
את כל זה מי שהיה מפיץ
היה התאגיד הזה.

01:09:17:13 01:09:15:22
זה היה מופץ כתרומה, או...?

01:09:20:09 01:09:17:15
לא, זה למטרת מכירות, הארגון
מקבל אותם ממפעלים ותעשיות,

01:09:23:07 01:09:20:11
ומפיץ אותם בכל המדינה.

01:09:25:23 01:09:23:10
אותי לקחו לשם ושמו אותי
במחלקת חשבונות,

01:09:26:22 01:09:26:00

כי את ידעת חשבון?

01:09:30:17 01:09:26:24

יודעת חשבון אבל הנהלת
חשבונות לא יודעת.

01:09:37:00 01:09:30:19

שם לימדו אותי, עבדתי בתחום,
אבל בנוסף לתפקיד זה,

01:09:44:13 01:09:37:02

הייתה מחלקה לעניינים פוליטיים
ואני הייתי בראש המחלקה הזו.

01:09:49:02 01:09:44:17

למשל כשיש אספות וצריך
שהעובדים ילמדו,

01:09:54:06 01:09:49:04

שלא יעשו מעשה לא מקובל,
שלא יגנבו כספי המדינה.

01:09:56:11 01:09:54:10

את כל זה הייתי מלמדת אותם,

01:09:59:19 01:09:56:13

דבר שני, עצם העובדה שאת שם,
העובדים יודעים זאת ונזהרים.

01:10:04:12 01:09:59:21

את יודעת, לא הייתי עושה כלום,
אבל הם מפחדים ונזהרים,

01:10:08:04 01:10:04:14

מפחדים שאדווח לשלטונות,
לכן מפחדים וחוששים,

01:10:12:21 01:10:08:06

אבל תפקידי בפועל זה ללמד אותם
ולא לדווח על מקרים שקורים.

01:10:16:12 01:10:12:23

עבדתי שם עד שעליתי ארצה,
עבדתי במשך 12 שנה.

01:10:23:00 01:10:16:14

במה עסקת בעיקר?
- עיקר העיסוק היה הנהלת חשבונות.

01:10:27:04 01:10:23:02

כל המשאיות שמגיעות מכל מקום
במדינה היו עוברות דרכי,

01:10:31:07 01:10:27:06

ממני היו מקבלים אישור,
אני הייתי משלמת להם משכורות,

01:10:37:03 01:10:31:11

ביום הייתי מתעסקת עם בערך 200-300
אלף ביר לתשלומים ולעניינים אחרים.

01:10:40:10 01:10:37:05

בערב בשמונה הייתי חוזרת הביתה,
הייתי עובדת שעות נוספות.

01:10:41:24 01:10:40:12

באיזו שעה היית מתחילה?

01:10:45:10 01:10:42:01

הייתי מתחילה בשמונה בבוקר,
סיימת בשמונה בערב.

01:10:48:16 01:10:45:13

משעה ארבע אחר הצהריים
עד שמונה בערב זה שעות נוספות.

01:10:53:01 01:10:48:20

הייתי עובדת בחשבונות, כל הזמן
הייתי כותבת עד שכאבו לי האצבעות,

01:10:56:16 01:10:53:04

לא היו לי מנוחות.
- אהבת את העבודה?

01:10:58:13 01:10:56:18

מאוד, מאוד!
- באמת?

01:11:04:23 01:10:58:15

אהבתי את העובדים, את הארגון,
חסרות לי מילים לתאר את אהבתי.

01:11:10:03 01:11:05:00

מאוד אהבתי את העבודה, מאוד!
גם שם היו פה ושם העלבות וקללות,

01:11:14:21 01:11:10:07

אבל בכל זאת מאוד אהבתי את העבודה,
הייתי מאושרת מאוד.

01:11:18:13 01:11:14:23
זו הייתה עבודה שגם כשהייתי
חולה, הייתי הולכת לעבוד,

01:11:22:21 01:11:18:16
עזבתי את העבודה רק כשעליתי ארצה.
- איך היו המשכורות?

01:11:28:12 01:11:22:23
המשכורת, ברמת אתיפיה הייתה בסדר,
זה שווה ערך למה שאני מרוויחה היום.

01:11:31:10 01:11:28:14
המשכורת שלי הייתה 550 כשעליתי,

01:11:35:06 01:11:31:15
אבל זה היה כמו 500 אלף
לפי שווי ערך בארץ.

01:11:40:18 01:11:35:08
זה היה נחשב המון,
זה הרבה מאוד כסף.

01:11:45:05 01:11:40:22
בעיקר כיוון שהיינו לובשים
תלבושת אחידה בעבודה,

01:11:50:01 01:11:45:07
ולא היינו קונים בגדי אופנה,
זה מגדיל את ערך המשכורת.

01:11:52:18 01:11:50:03
איזה תלבושת אחידה
הייתם לובשים?

01:11:58:14 01:11:52:20
המדים היו בצבע כחול חזק,
היינו מתלבשים כך באספות.

01:12:03:02 01:11:58:17
זה היה בצבע כחול חזק,
חצאית ומעיל.

01:12:09:14 01:12:03:05
בעבודה לובשים מדים בכחול חלש,
ומדים בצבע אפור,

01:12:16:07 01:12:09:17
אפשר לעשות תפירות איך שרוצים,
אבל שיהיו אותם מדים.

01:12:20:18 01:12:16:09
זה היה מונע הבדלים בין עשירים
ובין פחות עשירים, וזה היה טוב,

01:12:25:11 01:12:20:21
לאן שתלכי, היית צריכה להתלבש
במדים האלו, לא היו תחרויות אופנה,

01:12:27:23 01:12:25:14
לכן מאוד אהבתי את העבודה.

01:12:31:23 01:12:28:00
עד היום אני מצטערת שנפרדתי
מהחברים שלי פתאום.

01:12:35:22 01:12:32:11
לא חזרתי לאתיופיה מאז שעליתי.
- מאז שעלית?

01:12:38:08 01:12:35:24
כן, לא חזרתי.
- למה?

01:12:49:06 01:12:39:13
דבר ראשון, מי שעלה לשלטון אז היה
המתנגד שלנו והיו לי חששות מזה.

01:12:52:18 01:12:49:08
אחרי זה, כשאחרים
התחילו לטוס לשם,

01:12:56:09 01:12:52:21
כבר לא יכולתי, כי חליתי
בסכרת ואני עושה דיאליזה,

01:13:01:21 01:12:56:11
עושה שלושה ימים כן ושלושה לא,
לכן לא יכולתי לטוס.

01:13:04:13 01:13:01:23
עד היום כואב לי
שלא יכולה לטוס.

01:13:12:24 01:13:04:15
מה את הכי זוכרת, בין אם
מהילדות שלך או מהבגרות שלך?

01:13:22:11 01:13:14:22
כל מה שרציתי היה שההורים

יצליחו לראות אותנו עצמאיים.

01:13:28:24 01:13:22:13
כולנו נהיינו עצמאיות,
הקמנו בית, ילדנו ילדים.

01:13:36:10 01:13:29:09
בכל חג היינו ביחד איתם,
זה מאוד משמח אותי.

01:13:41:17 01:13:37:03
על עצמי, מה שאני מצטערת
הוא שלא למדתי טוב.

01:13:45:09 01:13:41:24
שלא למדת?
- כן, שלא למדתי טוב.

01:13:47:14 01:13:45:11
שלא התקדמתי בלימודים,
זה מצער אותי.

01:13:53:13 01:13:47:17
למדת עד כיתה י"ב, וגם אחרי זה,
עשיתי קורס וקיבלתי דיפלומה.

01:13:56:21 01:13:53:16
ולמדתי הנהלת חשבונות
וקיבלתי תעודה,

01:14:03:09 01:13:57:03
וגם אחרי שעליתי ארצה,
למדתי במשך שלוש שנים ברמת אפעל,

01:14:07:19 01:14:03:14
קיבלתי תעודה להנחיית הורים,
אני מנחה קבוצת הורים.

01:14:14:23 01:14:07:24
ועדיין, עם כל זה,
מצטערת שאין לי תואר.

01:14:16:10 01:14:15:01
באמת?
- כן.

01:14:23:14 01:14:16:12
עם כל מה שלמדתי, עדיין?
- עדיין, מאוד מצטערת על זה.

01:14:22:07 01:14:22:07
שאין לך תעודה, תואר?
- כן, מאוד.

01:14:26:11 01:14:23:20
הייתי שמחה אם אבא שלי
היה רואה אותי עם זה,

01:14:30:04 01:14:27:10
אם ההורים שלי היו רואים אותי
עם זה, הייתי מאוד שמחה,

01:14:37:21 01:14:31:05
מדהים, עם כל מה שעשית...
- בכל זאת...

01:14:43:14 01:14:38:00
אני הייתי נותנת לך לא רק תואר,
מגיע לך יותר מזה, באמת!

01:14:50:21 01:14:43:16
זה מה שהכי כואב לי עד היום,
אם עזרתי לאחרים לעשות את זה,

01:14:53:19 01:14:50:24
גם אני יכולתי לעשות בעצמי,

01:15:00:01 01:14:53:23
על אף שכל מה שעשיתי
זה לא היה פחות מזה,

01:15:05:16 01:15:00:03
אבל עדיין כואב לי שאין לי
את זה, עד היום יש לי...

01:15:10:10 01:15:05:24
השאלה האחרונה שלי,
אני שואלת את כולם.

01:15:16:03 01:15:10:12
למה את הכי מתגעגעת
מהחיים באתיופיה?

01:15:28:19 01:15:22:00
להגיד לך את האמת, אין לי למה
להתגעגע, אם להגיד את האמת,

01:15:35:19 01:15:28:23
גם כשאת עובדת ועושה הכול,
עדיין את חיה בפחדים וחששות, תמיד!

01:15:40:07 01:15:35:21
יש את היותרך יהודייה, על אף
שמבחינת השלטון, את שווה כמו כולם,

01:15:45:07 01:15:40:09
אבל בפנים, בקרב העובדים
הזוטרים, יש כל מיני קטעים,

01:15:52:11 01:15:45:11
לכן, אין משהו שאני יכולה
להגיד שאני מתגעגעת אליו.

01:15:58:13 01:15:52:14
הייתה לי משכורת, היו לי עובדים,
הייתי מאוד מאושרת, כלומר, לעצמי.

01:16:02:19 01:15:58:16
אבל השמחה הייתה מזויפת
ולא אמיתית.

01:16:08:00 01:16:03:03
כל סוף שבוע היינו בחששות
על מי נשמע בשורות רעות,

01:16:13:10 01:16:08:03
מי מהמשפחה יצא ולא חזר,
לכן השמחה הייתה לא אמיתית.

01:16:16:22 01:16:13:13
מצאתי אושר אמיתי וחיים טובים
רק אחרי שעליתי ארצה,

01:16:21:14 01:16:16:24
אם להגיד את האמת.
אמרתי לך שלא היו לי בעיות שם,

01:16:25:20 01:16:21:16
אחרי שעברתי את הבעיות הכלכליות
ומצאתי עבודה, הייתי חיה טוב.

01:16:30:04 01:16:25:22
לא רק לעצמי, אלא הייתי
עוזרת גם לאחרים.

01:16:35:03 01:16:30:07
אבל כדי לחיות חיים טובים
ומאושרים, אין כמו ישראל.